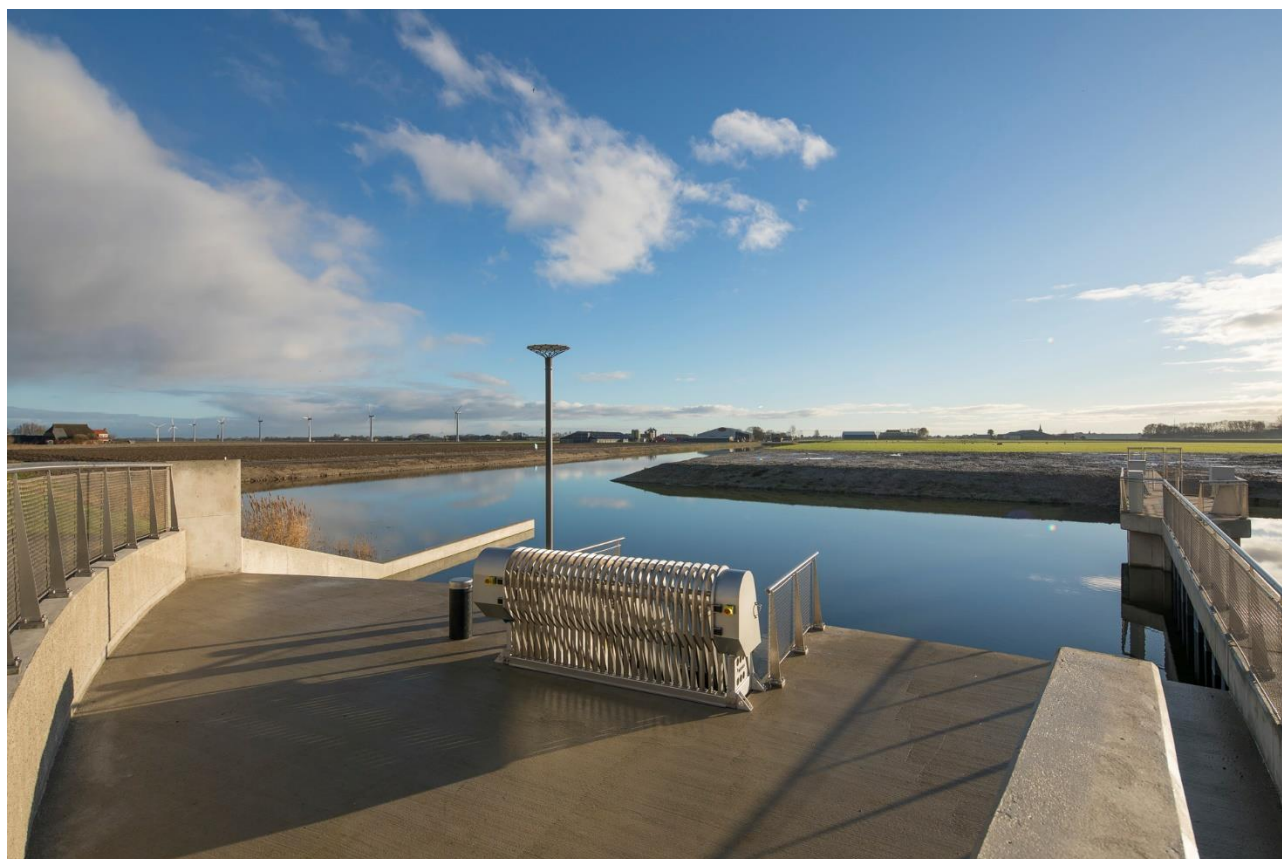

KADERBRIEF 2024 – 2028

Inhoud

Inleiding	3
1. Veilig	4
1.1. Primaire keringen	4
1.2. Regionale en lokale waterkeringen	5
2. Voldoende.....	6
2.1 Ontwikkelingen voldoende water	6
2.2 Lopende programma's.....	8
2.3 Peilbeleid en beleid wateroverlast.....	9
2.4 Uitvoering, beheer en onderhoud.....	9
3. Schoon	11
3.1 Ontwikkelingen Schoon water	11
3.2 Waterketen	12
3.3 Kwaliteit watersysteem	15
4. Bestuur en organisatie.....	18
5. Financiën.....	21
5.1 Netto lasten	21
5.2 Ruimtevragers en -bieders	21
5.3 Autonome ontwikkelingen	22
5.4 Heffingspercentages naar taak.....	23
5.5 Jaarresultaat en reserveontwikkeling	24
5.6 Schuldquote (lange schuld).....	25
5.7 Belastingdruk.....	25
Bijlagen	27
Bijlage 1 Ruimtevragers en Ruimtebieders.....	27
Bijlage 2 Incidentele Ruimtevragers t.l.v. algemene reserve begroting 2023	39
Bijlage 3 Niet meegenomen Ruimtevragers en Ruimtebieders	40

Inleiding

Deze Kaderbrief geeft een overzicht van ontwikkelingen die op Wetterskip Fryslân afkomen en wat daarvan de financiële gevolgen zijn voor de komende vijf jaar. Na bespreking vormt hij het raamwerk waarbinnen de begroting voor volgend jaar wordt opgebouwd.

In de Kaderbrief 2024-2028 beschouwen we deze vraagstukken vanuit onze wettelijke taken en hoe die op de korte termijn (nu) raken aan onze drie hoofdthema's: veilig, voldoende en schoon water. Daarbij spelen er grote en vaak landelijke keuzes en programma's die hun schaduw vooruitwerpen richting de middellange termijn (straks) en de lange termijn (later).

Voor nu moeten we inspelen op ontwikkelingen van verschillende herkomst. Soms zijn die van buitenaf verplicht gesteld. In andere gevallen horen ze bij onze rol als waterautoriteit of zijn ze het gevolg van eerdere eigen besluiten.

Een grote ruimtevrager in 2024 is de aanschaf van een onderhoudsmanagementsysteem, essentieel voor het beheer van onze assets, dat vanwege financiële regels in een keer moet worden afgeboekt. Zo zullen ook de uitwerking van de Funderingsaanpak Fryslân en de uitbreiding van de vijverregeling voor stedelijk water vanaf 2024 van invloed zijn op jaarbegrotingen.

Ontwikkelingen die straks gaan spelen, maken dat er actie nodig is om personeel te werven in een steeds krappere wordende arbeidsmarkt. Dit speelt bijvoorbeeld bij de naderende uitwerking van de wateropgaven in het Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG) en de bijbehorende Gebiedsgerichte Aanpak (GGA). Deze programma's zijn verbonden aan de ruimtelijke puzzel die landelijk wordt gelegd in het kader van de Nationale Omgevingsvisie Extra (NOVEX).

Het landelijke uitgangspunt dat water en bodem hierbij sturend zijn, hebben we met de provincie vertaald naar de visie Fryslân Klimaatbestendig 2050+. Die zal na vaststelling niet alleen bepalend zijn voor onze latere opstelling in externe programma's, maar heeft ook intern zijn uitwerking, bijvoorbeeld bij het maken van een nieuw Boezemplan en de strategie voor het beheer van onze assets. Ook ten aanzien van digitalisering, informatiemanagement en cybersecurity is er een forse opgave om het op het vereiste niveau te komen dat nodig is om het waterschapswerk goed uit te voeren.

De optelsom van alle ontwikkelingen en voorgestelde ruimtevragers maakt dat de nettolasten voor het waterschap volgend jaar met circa 11,8 procent oplopen ten opzichte van 2023. Omdat we het overgrote deel van onze inkomsten halen uit de heffingen voor watersysteembeheer en waterzuiveringsbeheer, heeft dit zijn uitwerking op de belastingopbrengsten die hiervoor nodig zijn.

1. Veilig

Binnen het thema waterveiligheid realiseert Wetterskip Fryslân de bescherming tegen overstromingen.

1.1. Primaire keringen

Primaire waterkeringen (dijken, duinen en hoge gronden) beschermen het beheergebied van Wetterskip Fryslân tegen overstromingen vanuit de Noordzee, de Waddenzee of het IJsselmeer. Het geactualiseerde beschermingsniveau (een kans op overstroming) is in 2017 wettelijk vastgelegd. Elke 12 jaar wordt beoordeeld of onze primaire waterkeringen nog aan de wettelijke norm voldoen. In 2022 is de beoordeling van de primaire waterkeringen afgerond. De reeds bekende trajecten met tekortkomingen en de nieuwe trajecten die volgen uit deze beoordeling worden geprogrammeerd in het landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma en in volgorde van urgentie uitgevoerd. De projecten in het Hoogwaterbeschermingsprogramma worden 50% door het Rijk, 40% door de waterschappen en 10% door het eigen waterschap gefinancierd. Het Hoogwaterbeschermingsprogramma is een landelijk programma, waarin voor de komende zes jaar, dijkverbeteringswerken worden geprioriteerd. Het programma wordt jaarlijks herzien, hetgeen ook tot wijzigingen in de programmering van Wetterskip Fryslân kan leiden. De landelijke doelstelling is dat in 2050 alle primaire waterkeringen aan de nieuwe normering voldoen.

Momenteel zit het project Koehool-Lauwersmeer in de planvormingsfase en zit het project Schiermonnikoog in de verkenningsfase. Bij onze dijkverbeteringen dragen wij waar mogelijk bij aan de biodiversiteit en benutten we innovaties waar mogelijk. Naast technische maatregelen en oplossingen kijken we ook naar natuurlijke oplossingen. Een voorbeeld hiervan is dat we in de planvorming samen met de formele beheerders en overige partners de kansen en mogelijkheden voor kwelderontwikkeling als onderdeel van waterkerende landschappen proberen te benutten. Daarnaast is het ons doel om bij dijkversterkingen maatschappelijke meerwaarde te creëren door bijvoorbeeld initiatieven op het gebied van leefbaarheid en recreatie of koppelkansen vanuit landbouw en natuur mede te realiseren. We kunnen deze meenemen in de uitvoering van het project zo lang ze mee kunnen liften in de planning van het project en (tijdig) een eigen financiering kunnen aanleveren. We zorgen dat het algemeen bestuur actief betrokken wordt bij de afwegingen en keuzes die in de loop van proces zoveel qua ontwerp als qua omgeving gemaakt worden. Ook zullen we ons bestuurlijk actief inzetten om andere financieringsbronnen voor meekoppelkansen aan te boren.

Overdracht van primaire waterkeringen Waddeneilanden

Het waterschap is onder voorwaarden bereid om de primaire (duin)waterkeringen van Vlieland, Terschelling en Ameland te beheren. Wetterskip Fryslân voert hierover gesprekken met Rijkswaterstaat Noord-Nederland. De overdrachten zullen op een logisch moment in de tijd plaatsvinden, zoals na het afronden van de dijkverbetering op Vlieland. Er komt een overdrachtsvergoeding op basis van het Bestuursakkoord Water. De overdrachten inclusief financieel plaatje worden te zijner tijd voorgelegd aan het DB/AB. De definitieve keuze over de overdrachten wordt naar verwachting in deze bestuursperiode genomen. Na een bestuurlijke beslissing over een overdracht worden de benodigde middelen opgenomen in het meerjarenperspectief.

Beheer primaire waterkeringen

Wetterskip Fryslân beheert de primaire waterkeringen en heeft hier zorgplicht voor. Dit betekent volgens het landelijk kader zorgplicht dat de 12 zorgplichtactiviteiten herleidbaar en aantoonbaar geborgd moeten zijn. Bijvoorbeeld dat de primaire waterkeringen geïnspecteerd worden, het

benodigde onderhoud elk jaar voor het stormseizoen (1 oktober) gereed is, de calamiteitszorg georganiseerd en geoefend is, de vergunningverlening, toezicht en handhaving geborgd zijn en de data over waterkering op orde zijn. Elk jaar rapporteert het waterschap over de stand van zaken rondom de zorgplicht. Er worden momenteel nog verbeteracties uitgevoerd op het volledig maken van alle data over onze primaire waterkeringen en wordt de zorgplicht (landelijk) verbreed naar het geheel van beheren, beoordelen en versterken.

1.2. Regionale en lokale waterkeringen

Kaden langs de Friese boezem beschermen de achterliggende polders tegen wateroverlast vanuit de Friese boezem. Veel kaden langs de Friese boezem zijn door de provincies Fryslân en Groningen (Westerkwartier) aangewezen en genormeerd. Dit zijn de regionale waterkeringen.

Iedere zes jaar, de huidige beoordelingsronde loopt t/m 2023, beoordeelt Wetterskip Fryslân of de regionale waterkeringen nog aan de provinciale norm voldoen. Indien er verbetermaatregelen nodig zijn, worden deze geprogrammeerd in het investerings- en onderhoudsprogramma verbeterwerken regionale waterkeringen. Het waterschap werkt via het investerings- en onderhoudsprogramma continu aan het op orde houden van de regionale waterkeringen. De huidige opgave zit verwerkt in het investerings- en onderhoudsprogramma dat loopt tot en met 2027. De nieuwe opgave uit de beoordeling 2023 wordt daarna geprogrammeerd.

Wetterskip Fryslân heeft 670 km aan lokale waterkeringen aangewezen. Dit zijn in de Friese boezem kaden langs bergingsgebieden en zomerpolders en in het deelsysteem buiten de boezem langs tussenboezems, beheerste boezems of langs peilscheidingen. Er zijn lokale waterkeringen aangewezen waarbij het streven is om deze te houden in de toestand van 2015. Van 32 kilometer is geconstateerd dat de waterkeringen niet voldoen. Deze worden verbeterd in het onderhoudsprogramma lokale waterkeringen.

Zoals geconstateerd in Fryslân klimaatbestendig 2050+ geeft de klimaatverandering aanleiding om een nieuwe strategie voor de Friese Boezem uit te denken. In deze bestuursperiode wordt daarom een nieuw boezemplan voorgelegd. De actualisatie van het vigerende veiligheidsplan gaat hier deel van uitmaken. De keuzes over gemaalcapaciteit en locaties worden hierin herijkt. Tot het vaststellen van het boezemplan worden alleen de no-regret maatregelen uit het vigerende veiligheidsplan uitgevoerd.

Beheer regionale en lokale waterkeringen

Een reguliere taak van het waterschap is het goed beheren en onderhouden van de regionale en lokale waterkeringen. Het waterschap zorgt ervoor dat de waterkeringen elk jaar een voldoende waterkerende functie hebben voordat het seizoen met mogelijk hoogwater op de boezem start (datum 1 oktober). Om dit te realiseren wordt er regelmatig geïnspecteerd en worden de geconstateerde tekortkomingen opgelost door middel van handhaving (aanschrijven eigenaar van regionale/lokale waterkering) of risicogestuurd onderhoud.

Exoten op keringen

De aanwezigheid van exotische planten, zoals de Reuzenberenklauw en de Japanse Duizendknoop, op onze regionale keringen groeit. Dit kan risico's opleveren voor de erosiebestendigheid van de grasbekledingen van waterkeringen en daarmee een gevaar vormen voor de waterveiligheid.

2. Voldoende

Binnen het thema Voldoende water zorgt Wetterskip Fryslân dat het watersysteem in goede staat is om de verschillende functies landbouw, bebouwing, natuur, scheepvaart en recreatie mogelijk te maken. Een belangrijke taak is het dagelijkse beheer van het waterpeil in de deelsystemen en de Friese boezem. Bovendien beheren en onderhouden we vele kunstwerken en kilometers watergangen.

Binnen het thema Voldoende water zijn de komende jaren diverse ontwikkelingen die een sterke invloed hebben op het realiseren van onze taken, onze programma's en projecten. Naast de benodigde capaciteit en competenties daarvoor, gaat dit ook impact hebben op onze investeringen.

2.1 Ontwikkelingen voldoende water

Fryslân Klimaatbestendig 2050+

Wetterskip Fryslân (WF) en provincie Fryslân (PF) werken vanaf 2022 nauw samen in de totstandkoming van de (blauwe omgevings-) visie Fryslân Klimaatbestendig 2050+ (FK2050+). De aanleiding hiervoor komt uit het Lysias advies 'Optimaliseren samenwerking Wetterskip Fryslân – Provinsje Fryslân' (december 2020), waarin de aanbeveling is opgenomen om tot een gedeelde visie op de toekomstige ruimtelijke inrichting van Fryslân te komen. De visie FK2050+ geeft een lange termijnperspectief over een toekomstbestendige inrichting van Fryslân waarbij het water- en bodemsysteem richtinggevende dragers zijn en waarbij rekening wordt gehouden met de klimaatverandering en de effecten daarvan op het watersysteem. De visie richt zich op 2050 en verder. Het biedt voor ons handelen nu en later een leidraad om te voorkomen dat we maatregelen treffen waar we in de toekomst last van krijgen.

Met de visie geven we invulling aan de Rijksbrief 'Water en bodem sturend'. Ook kunnen we onze visie gebruiken als inbreng in de verschillende Rijks- en provinciale processen.

De visie Fryslân Klimaatbestendig 2050+ en het bijbehorend achtergronddocument liggen 18 juli 2023 ter besluitvorming voor in het Algemeen Bestuur, inclusief wijzigingen voortkomend uit de reactienota.

Na de besluitvorming is het belangrijk dat FK2050+ uitwerking en doorwerking krijgt. Extern in het Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG) en de ruimtelijke puzzel die voor Fryslân gelegd moet worden in het kader van de Nationale Omgevingsvisie Extra (Novex). FK2050+ is ook een belangrijke bouwsteen voor de herziening van de Provinciale Omgevingsvisie (POVI) in 2024 en de herijking van het Veenweideprogramma. Daarnaast wordt FK2050+ ingebracht in diverse externe overleggen met bijvoorbeeld gemeenten en belangenorganisaties.

FK2050+ vormt ook de aanleiding om ons eigen beleid en programma's tegen het licht te houden en te analyseren op aansluiting bij de visie en te zorgen dat nieuw beleid volgens de lijn van de visie wordt ontwikkeld.

Interne doorwerking FK2050+ omvat onderwerpen zoals:

- Doorwerking en herijking/actualisatie vigerende WBP in 2024 (conform Coalitie-Akkoord)
- Uitwerking in beleid voor Duurzaam Beheer Zoet Water en doorwerking in vergunningenbeleid voor bijvoorbeeld grondwateronttrekkingen.
- Opstellen Boezemplan, inclusief actualisatie van het vigerende Veiligheidsplan II en herijking keuzes over gemaalcapaciteit
- Doorwerking in Watertoets 2.0 en in Leidraad Watertoets van WF

- Koppeling met de lopende Deltaprogramma's zoals DP-Zoet en DP-IJsselmeer
- Doorwerking en uitwerking Stedelijk water / bebouwd gebied (bestaand en nieuw) bijv. ten aanzien van "niet afwentelen". Koppeling met het samenwerkingsproces met gemeenten en provincie in een nieuw Fries Bestuursakkoord Water en Klimaat
- Peilbeleid (algemeen en voor veenweide)
- Doorwerking FK2050+ in SAMP (Strategisch Assetmanagement Programma) zoals klimaatbestendig investeren in vervanging van gemalen.

Doorwerking vraagt een gecoördineerde aanpak. In het Coalitie-Akkoord staat dat er een uitvoeringsprogramma voor FK2050+ en een boezemplan zal worden opgesteld. Naast de actualisatie van het Waterbeheerprogramma betekent dit flinke inzet van interne capaciteit.

Fries Programma Landelijk Gebied

Wetterskip Fryslân is direct betrokken bij het opstellen van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) en de uitwerking van de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA). Deze twee samen worden het Fries Plan Landelijk Gebied genoemd (FPLG). Het opstellen van deze plannen en uitwerking van de "governance" vraagt intensieve betrokkenheid van WF, op ambtelijk en bestuurlijk niveau. De keuzes in het FPLG werken door op belangrijke dossiers van Wetterskip Fryslân. Het aanpassen van ons watersysteem aan klimaatverandering vormt een belangrijke en integrale opgave binnen het FPLG. Besluitvorming over belangrijke dossiers (o.a. klimaatmaatregelen conform FK2050+) zijn grotendeels gepland in 2025 en lopende programma's (waaronder Veenweideprogramma, KRW en DAW) zullen de komende twee jaar worden geïntensiveerd. Binnen het PPLG wordt een fasering volgens NU – STRAKS – LATER gehanteerd, waarin ook de noodzakelijke investeringen van WF om te komen tot een klimaatbestendig watersysteem voor Fryslân een belangrijke opgave is en zal blijven. Het veenweideprogramma zal in 2025 worden herijkt, inclusief het benodigde peilbeleid en keuzes over het toevoegen van de klei-op-veen-gebieden, dunne veengronden en diepe veenpolders aan het veenweideprogramma.

In 2024 zal het FPLG in werking gaan treden, inclusief een Gebiedsgerichte Aanpak, uitgewerkt in deelgebieden (zand, veen, klei, Waddeneilanden) en daarbinnen gebiedsprojecten (vergelijkbaar met Âldeboarn De Deelen). De organisatie van deze GGA zal najaar 2023 concreter worden ingevuld. Wetterskip Fryslân zal daarin haar verantwoordelijkheid oppakken, in aansluiting op het Lysias-onderzoek naar de samenwerking tussen Provincie en Wetterskip.

Bij de uitwerking en uitvoering van het FPLG zal WF vertegenwoordigd moeten zijn in de verschillende gebiedsprojecten of -processen, om de integrale watertaken en -verantwoordelijkheden in te brengen. Naast onze inhoudelijke deskundigheden als waterautoriteit (hydrologie, ecologie, KRW et cetera) vormen we een belangrijke uitvoeringskracht. Dit gaat een belangrijke inzet van (huidig en extra) personeel van WF vergen, inclusief te ontwikkelen competenties om in dergelijke gebiedsprocessen succesvol te kunnen opereren. De huidige inzet door WF in PPLG en GGA bedraagt in 2023 zo'n 10 tot 15 fte. Inschatting is dat dit uitgebouwd moet worden naar circa 20 tot 25 fte in 2025.

Nationale Omgevingsvisie Extra

De Nationale Omgevingsvisie Extra (NOVEX) is het vervolg van en een aanscherping op de Nationale Omgevingsvisie (NOVI).

In het programma NOVEX werken alle overheden samen aan een plan voor de inrichting van Nederland, de ruimtelijke puzzel. Daarvoor moet eerst duidelijk zijn wat de ruimtevragers zijn, en er dus ruimtelijk moet worden ingepast. De nationale doelen en belangen zijn samengebracht in een startpakket. Dit startpakket vormt de basis voor het leggen van de ruimtelijke puzzel per provincie. De twaalf provincies zijn nu aan de slag om - met de waterschappen en gemeenten - de nationale

opgaven en doelen ruimtelijk te vertalen, te combineren en in te passen in de provinciale plannen. Bij deze ruimtelijke inpassing vormt het water- en bodemsysteem de tafel waarop we puzzelen. FK2050+ is de Friese vertaling van de Rijksbrief 'Water en bodem sturend' (WaBos) en vormt daarmee een belangrijke basis voor de uitwerking van de NOVEX in Fryslân. Provincie Fryslân levert oktober 2023 een ruimtelijk voorstel aan.

Daarnaast worden er plannen opgesteld voor de zestien aandachtsgebieden (zogenaamde NOVEX-gebieden); de Lelylijn is daar één van. Wetterskip Fryslân neemt namens de zes noordelijke waterschappen deel aan de overleggen in het kader van de Lelylijn; nu vooral gericht op een tracébesluit medio 2024. Einddoel van het NOVEX programma is om te komen tot een heldere uitvoeringsagenda per provincie en per NOVEX-gebied.

In 2024 start provincie Fryslân in 2024 met het actualiseren van de Provinciale OmgevingsVisie (POVI), waarin FK2050+, FPLG en het ruimtelijk voorstel ingevolge NOVEX verwerkt moeten worden. Wetterskip Fryslân zal, gebaseerd op de door het bestuur vastgestelde FK2050+ en andere beleidsstukken een actieve bijdrage leveren aan het opstellen van de POVI.

2.2 Lopende programma's

Deltaprogramma Zoet water en IJsselmeer

Deze programma's hebben als belangrijkste doel om de beschikbaarheid van voldoende water in tijden van langdurige droogte te waarborgen.

Het Deltaprogramma Zoetwater vraagt overheden zuinig watergebruik te stimuleren en bestaande grondwater- en oppervlaktewatervoorraden te vergroten. Efficiënte verziltingsbestrijding, waterconserveringsmaatregelen en maatregelen die de watergebruiker zelf kan nemen kunnen daar een belangrijke bijdrage aan leveren. Gezamenlijk met de provincie wordt de aanpak en uitvoering van de zoetwatervoorziening uitgewerkt. Daarbij maken we gebruik van een financiële bijdrage uit het de tweede tranche van het Deltafonds. In de periode 2023-2027 werken we aan waterconservering door de subsidieregeling waterconservering zandgronden open te stellen en verder te werken in de gebiedsprocessen beekdal Linde en beekdal Koningsdiep. Samen met partnerwaterschappen en provincies aan de kust laten we onderzoek uitvoeren naar de verspreiding van verzilting door metingen (project Freshem). In 2023 en 2024 gaan we een eventuele aanvraag voor een financiële bijdrage uit de derde tranche van het Deltafonds en een eigen financiële bijdrage voorbereiden.

Veenweideprogramma

In 2021 hebben Provinciale Staten, het algemeen bestuur van Wetterskip Fryslân en betrokken gemeenteraden het Veenweideprogramma 2021-2030 'Foarút mei de Fryske Feangreiden' vastgesteld. Met de Friese veenweideaanpak willen we de uitstoot van broeikasgassen en de negatieve gevolgen van de bodemdaling door veenoxidatie beperken. Ook het aanpassen van het watersysteem aan klimaatverandering en een duurzaam toekomstperspectief voor de landbouw zijn belangrijke doelen van deze aanpak. In zes gebiedsprocessen werken we samen met partners aan plannen of maatregelen om de veenweidedoelen te realiseren. Met de herijking 2022 is gewacht tot het opstellen van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). In het concept PPLG is nu voorgesteld dat in 2025 de eerste herijking van het veenweideprogramma 2021-2030 plaats zal vinden én wordt ook voorgesteld om de uitvoering van het huidige programma de komende twee jaar te intensiveren. Dit is al wel in verschillende informatiebijeenkomsten genoemd, maar nog niet in het algemeen bestuur aan de orde gekomen.

2.3 Peilbeleid en beleid wateroverlast

Nota peilbeleid

De Nota Peilbeleid is een actuele, overzichtelijke en concrete uitwerking van het bestaande peilbeleid. De Nota Peilbeleid wordt onder andere gebruikt bij het opstellen van peilbesluiten. Met peilbesluiten worden wijzigingen in het te voeren waterpeil doorgevoerd en vastgelegd. Hiervoor vindt een afweging van belangen en functies plaats. De Nota Peilbeleid geeft hiervoor handvatten. In de Nota Peilbeleid zijn nog geen uitgangspunten specifiek voor het veenweidegebied genomen. Bij het uitwerken van het peilbeleid voor veenweiden worden WaBoS én FK2050+ verwerkt. Wanneer het peilbeleid voor veenweide wordt vastgesteld (verwacht in 2023), dan moet de Nota peilbeleid geactualiseerd worden.

Peilbesluit Friese boezem

In november 2021 is het revisiepeilbesluit voor de Friese boezem vastgesteld. Met dit revisiepeilbesluit blijft voor de hele boezem het huidige boezempeil (0,52 m –NAP) gelden. Wel zijn er kleine veranderingen in de wijze van beheren bij aanhoudende droogte of voorafgaand aan een verwachte kritische hoogwatersituatie. Vanuit ecologische overwegingen zal de komende jaren voorts geëxperimenteerd worden met een meer natuurlijke waterstand in periodes die voor de natuur belangrijk zijn. Dit beheer moet in 2026 geëvalueerd worden.

Actualisatie en realisatie wateroverlast

In het veiligheidsplan-II uit 2014 staan maatregelen om wateroverlast nu en in de toekomst te beperken. Dit plan hebben we in 2018 geëvalueerd. Diverse ontwikkelingen die in de evaluatie zijn benoemd vragen om actualisatie van het wateroverlastbeleid voor de deelsystemen. In 2022 hebben we de deelsystemen getoetst op de kans op wateroverlast. In het veenweidegebied is ook getoetst met een hoger peil. Op basis van de uitkomsten van de toetsing actualiseren we in 2023 het wateroverlastbeleid. Daarmee bepalen we ook welke actuele en toekomstige opgaven er zijn voor de waterberging in de deelsystemen. In overleg met de streek realiseren we waterberging. De realisatie kan daarbij afwijken van de opgave die in de watergebiedsplannen is bepaald.

2.4 Uitvoering, beheer en onderhoud

Het opstellen van peilbesluiten en het opstellen en actualiseren van de integrale legger geeft een juridische basis aan het dagelijkse beheer van de watersystemen. Het maakt duidelijk welke inspannings- en onderhoudsverplichtingen het waterschap en de inwoners hebben.

Het waterschap beheert en onderhoudt de watersystemen; waar nodig voert zij daartoe ook vervangingsinvesteringen uit. We werken doorlopend aan het programma actieve kunstwerken. Doel is om het bestaande areaal actieve kunstwerken in een goede staat te krijgen en te houden. Dit doen we volgens een vaste werkwijze. Daarbij houden we rekening met beschikbare budgetten en (personele) capaciteiten. De komende jaren ligt de focus op het gebied de Greidhoeke. In het gebied staan 191 gemalen. Dit is 20% van het totale areaal. De gemalen komen voor een groot gedeelte uit de jaren '80 en '90. In 2030 zijn alle (geautomatiseerde) assets in de Greidhoeke onderzocht en waar nodig gereviseerd of vernieuwd. Stapsgewijs toewerken naar een klimaatbestendig watersysteem conform FK2050+ heeft ook betrekking op het Assetmanagement en het programma actieve kunstwerken.

Het jaarlijks onderhoud aan de watersystemen bestaat uit het uitvoeren van 'klein en groot onderhoud' van hoofdwateren in landelijk gebied. Denk aan maaien, hekkelen, baggeren, onderhouden van beschoeiingen en waar mogelijk inzaaien van een kruidenrijk mengsel om de biodiversiteit te vergroten. Maar ook het toezicht houden op het ecologisch onderhoud van schouwwateren door eigenaren. De kosten worden bepaald door het aantal kilometers watergangen, de frequentie en de wijze van het onderhoud. Waar mogelijk (met name de bredere watergangen) wordt gedifferentieerd onderhoud toegepast. De trend van toenemende overlast door invasieve exoten (zowel dieren als planten) zet onverminderd voort. Invasieve exoten zoals de Grote Waternavel vormen nu al een knelpunt voor het waterbeheer, met name met de water aan- en afvoer in de zomerperiode. Preventie, beheersing en bestrijding vergt komende jaren toenemende inzet en middelen.

3. Schoon

Schoon water is van groot belang. Voor de bescherming van de volksgezondheid, de kwaliteit van de leefomgeving, recreatie, natuur en economie. Daarom pakken we in het thema Schoon water verontreiniging van het oppervlaktewater aan en versterken we de ecologie en biodiversiteit in en om het water.

3.1 Ontwikkelingen Schoon water

We zien dat de waterkwaliteit vooruit gaat. Zo wordt het water steeds schoner, komen er weer meer waterplanten en komen er in natuurvriendelijke oevers meer insecten voor. Toch zijn er zorgen over de waterkwaliteit. Microverontreinigingen zoals zware metalen, bestrijdingsmiddelen en medicijnresten kunnen toxische effecten veroorzaken voor het waterleven. Ook zijn er zorgen over of de doelen, die vanuit de Europese Kaderrichtlijn water (KRW) zijn gesteld voor de waterkwaliteit, wel tijdig (in 2027) gehaald zullen worden en wat de gevolgen hiervan zijn. Als de waterkwaliteit onvoldoende verbetert, kan dit bijvoorbeeld een knelpunt vormen voor de vergunningverlening.

Voor schoon en gezond water in ons beheergebied zullen we in de komende jaren met onze rioolwaterzuiveringsinstallaties het afvalwater steeds beter zuiveren, richten we ons beheer en onderhoud steeds beter in op het versterken van de waterkwaliteit en de biodiversiteit en zullen we ons ervoor inzetten dat zoveel mogelijk KRW-maatregelen uitgevoerd worden. Het Fries programma voor het landelijke gebied (FPLG) zullen we hiervoor zo goed mogelijk benutten. Opgaven en knelpunten die naar voren gekomen zijn uit de gebiedsdocumenten vanuit het Deltaplan agrarisch waterbeheer (DAW), worden ook binnen het FPLG opgepakt.

Ook andere partijen zullen een bijdrage moeten leveren aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het verder terugdringen van emissies vanuit riooloverstorten en lozingen van vuil water vanuit de recreatievaart. Door het Rijk worden voor de landbouw steeds strengere eisen gesteld aan het gebruik van mest en bestrijdingsmiddelen. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) moet uiteindelijk leiden tot een duurzame inrichting van het landelijke gebied waarin ook een goede waterkwaliteit gewaarborgd is.

Waterkwaliteit in de toekomst

Na de einddatum van de KRW in 2027 blijft werken aan waterkwaliteit nodig: om deze blijvend te verbeteren en te behouden en zo de biodiversiteit te versterken. Klimaatverandering heeft namelijk gevolgen voor de waterkwaliteit. Zo leiden langdurige droge en hete perioden tot een slechtere waterkwaliteit, terwijl er dan juist behoefte is aan het zoeken van verkoeling op en in het water. Toenemende hoosbuien zorgen voor meer afspoeling van verontreinigende stoffen en riooloverstorten. Met zachtere winters kunnen exotische plant- en diersoorten steeds beter gedijen in ons gebied. Invasieve exoten zoals de Grote Waternavel vormen nu al een knelpunt voor het waterbeheer.

De visie Fryslân Klimaatbestendig 2050+ is gericht op het realiseren van robuuste ecologische watersystemen die beter bestand zijn tegen weersextremen en de effecten hiervan. De visie richt zich op het beperken van verdroging met hogere grondwaterstanden en het herstel van beekdalen. De boezem krijgt meer ruimte en natuurlijke oevers, wateren worden natuurvriendelijk onderhouden en in het hele gebied wordt water beter vastgehouden. Dit ondersteunt op termijn het verbeteren van

de waterkwaliteit en de biodiversiteit. Zo bereiden we ons ook voor op een goede waterkwaliteit in de verdere toekomst.

Ook met de uitvoering van de zuiveringstaak werken we aan een schone, duurzame en klimaatbestendige toekomst. Bij het zuiveren van afvalwater is het belangrijkste doel de bescherming van de volksgezondheid en het milieu. In de komende jaren zullen we de zuiveringsprestatie nog verder verhogen. De nieuwe Europese richtlijn Stedelijk afvalwater die naar verwachting in 2025 vastgesteld zal worden, zal dit ook van ons vragen. Bij het zuiveren zullen we steeds meer grondstoffen terugwinnen, mogelijkheden zoeken voor effluenthergebruik, emissie van broeikasgassen beperken en per 2030 klimaatneutraal zijn. Zo zijn we op weg naar een circulaire waterketen in 2050.

Het programma Schoon water wordt uitgevoerd in het watersysteem en in de waterketen. In dit hoofdstuk wordt eerst verder ingegaan op de waterketen (3.2) en daarna op het watersysteem (3.3).

3.2 Waterketen

Doelen voor de waterketen

Met de uitvoering van onze zuiveringstaak leveren we, naast de bescherming van de algehele volksgezondheid, een grote bijdrage aan de bescherming en verbetering van de waterkwaliteit in ons beheergebied. Hierbij voldoen we aan de wettelijke eisen voor de kwaliteit van het gezuiverde water en de eigen bedrijfsdoelstellingen voor de rioolwaterzuiveringsinstallaties.

Voor het zuiveren van afvalwater beschikt Wetterskip Fryslân over 27 eigen zuiveringsinstallaties en een uitgebreid transportstelsel van 275 gemalen en 826 km persleidingen waarmee het rioolwater naar de zuiveringsinstallaties wordt gebracht. Jaarlijks wordt gemiddeld ongeveer 85 miljoen m³ afvalwater gezuiverd. Wetterskip Fryslân produceert relatief schoon gezuiverd water (effluent) zo is gebleken bij de landelijke vergelijking van prestaties in 2021.

Nieuwe Europese richtlijn Stedelijk afvalwater

De nieuwe Europese richtlijn Stedelijk afvalwater zal hogere eisen gaan stellen aan hoe wij het zuiveringsbeheer uitvoeren. Deze richtlijn is nu in concept gereed en zal naar verwachting in 2025 door de EU worden vastgesteld. Deze richtlijn bevat een aantal ambities waarop wij nu al kunnen anticiperen om hier tijdig gereed voor te zijn. De belangrijkste onderwerpen zijn hieronder beschreven.

Stikstof

Het gaat hierbij bijvoorbeeld om strengere eisen t.a.v. nutriënten. Het idee is het gezuiverde water te laten voldoen aan een jaargemiddelde norm voor stikstof van 6 mg/l. Onze waterzuiveringsinstallaties voldoen voor het grootste deel al aan deze norm. Uitzonderingen zijn rwzi Akkrum, rwzi Sint Annaparochie en rwzi Franeker. Voor al deze waterzuiveringsinstallaties liggen er plannen voor de komende jaren.

Fosfaat

Voor fosfaat wordt een norm voorgesteld van een jaargemiddelde van 0,5 mg/l. Het merendeel van de installaties voldoet nog niet aan deze norm. Mogelijk wordt als alternatief een eis gesteld van 90% verwijderingsrendement. Met een huidig verwijderingsrendement van 88% en de geplande aanpassingen van de hiervoor genoemde installaties kunnen we waarschijnlijk wel aan deze rendementseis voldoen.

Medicijnverwijdering

In de richtlijn worden voor het eerst eisen gesteld aan de verwijdering van medicijnresten. In de ontwerp richtlijn wordt in eerste instantie ingezet op de grotere zuiveringsinstallaties (meer dan 100.000 inwoner equivalenten). Voor Wetterskip Fryslân betekent dit dat voor de zuiveringen Heerenveen en Leeuwarden maatregelen nodig zijn. Belangrijk is dat de komende jaren wordt onderzocht met welke maatregelen we hieraan kunnen voldoen. De ontwerp richtlijn gaat uit van realisatie in 2035. De inzet van de unie van waterschappen is dat deze termijn verruimd wordt tot 2040. De termijn om vele zuiveringen in Nederland aan te passen zou anders zeer kort zijn. Zuiveringen kleiner dan 100.000 ie (inwoner equivalenten; de referentievuilvracht van een inwoner) kunnen later aangepakt worden. Landelijk is berekend dat door extra zuiveren van microverontreinigingen de kosten tot enkele tientallen euro's per VE kunnen stijgen.

Bij het aanvullend zuiveren voor microverontreinigingen waaronder medicijnresten zijn nog vragen rond de toe te passen (duurzame) technologie hiervoor en de effecten hiervan op de kosten, de CO₂ voetafdruk en het chemicaliënverbruik. De ontwerp richtlijn gaat uit van een financiële bijdrage vanuit de farmaceutische industrie en cosmeticaproducten. Of deze regeling er daadwerkelijk gaat komen is onzeker.

Energieneutraal

De nieuwe richtlijn stelt ook voor om in 2040 volledige energieneutraal te zuiveren. Het is nu nog niet geheel duidelijk hoe deze doelstelling wordt uitgewerkt. Dit is overigens in lijn met onze eigen doelstelling en die van de Unie van Waterschappen.

Monitoring

Tenslotte worden er ook verdergaande monitoringsnormen gesteld. Deze kunnen leiden tot extra kosten voor apparatuur en formatie bij de waterketen en het laboratorium. Er is nog geen inzicht in wat dit voor Wetterskip Fryslân betekent.

Opgaven voor de waterketen

De huidige opgave voor de waterketen bestaat uit het in stand houden van de bestaande voorzieningen qua rioolgemaal, persleidingen en zuiveringsinstallaties, het doen van investeringen voor vervangingen, (zoals bijvoorbeeld de nieuwe slibontwatering in Heerenveen en de rwzi Akkrum), het realiseren van procesoptimalisaties voor bijvoorbeeld verbeterde verwijdering van nutriënten (zoals bijvoorbeeld de vernieuwing van rwzi Franeker en het opheffen van rwzi Sint Annaparochie), innovaties en veiligheids- en milieuvoorzieningen (zoals bijvoorbeeld de geurmaatregelen op de rwzi Burdaard). Vanuit de zuiveringstaak worden ook bijdragen geleverd aan andere opgaven en programma's zoals bijvoorbeeld biodiversiteit door een aangepast beheer en onderhoud van zuiveringsterreinen.

Onderstaand zijn voor de zuiveringstaak belangrijke onderwerpen beschreven voor periode van de Kaderbrief 2024-2028.

Nieuwe beleids- en beheernota zuiveren

De visie van Wetterskip Fryslân op de waterketen en de hieruit volgende ambities voor de rioolwaterzuiveringsinstallaties worden opgenomen in de nieuwe beleids- en beheernota zuiveren die in 2025 wordt vastgesteld.

Nieuwe opgaven vragen een nieuwe strategie en een uitvoeringsplan om de verschillende opgaven op het gebied van effluentkwaliteit, het terugwinnen van grondstoffen en het terugdringen van de emissie van boeikasgassen te integreren in de uitvoering van onze zuiveringstaak. Hiervoor zullen wij

de beleid- en beheernota zuiveren moeten aanpassen en ook op landelijk niveau met andere waterschappen tot een uitvoeringsstrategie moeten komen om de beschikbare capaciteit zo goed mogelijk te kunnen benutten.

In de nieuwe nota zullen onder andere keuzes worden gemaakt ten aanzien van het verbeteren van de effluentkwaliteit, het verwijderen van microverontreinigingen zoals medicijnresten, over klimaat- en energemaatregelen: het verminderen van de CO₂ voetafdruk en het terugdringen methaan- en lachgasemissie, over de terugwinning van grondstoffen en hergebruik van effluent en met betrekking tot de samenwerking met gemeenten en bedrijven.

Rwzi Franeker

De rwzi Franeker is onze enige zuiveringsinstallatie die niet altijd aan het activiteitenbesluit kan voldoen door een te hoog stikstofgehalte in het gezuiverde water. Een vernieuwde installatie levert een beter effluent en gebruikt minder chemicaliën. In 2023 zal het bestuur een keuze maken over de wijze waarop de rwzi Franeker in samenhang met de rwzi Sint Annaparochie zal worden vernieuwd.

Sint Annaparochie

De rwzi Sint Annaparochie is in 1974 gebouwd en is sindsdien niet gemoderniseerd. De vernieuwing van rwzi Franeker geeft ons de kans deze rwzi op te heffen en het afvalwater te gaan zuiveren in Franeker, door de aanleg van een persleiding tussen beide locaties.

Modernisering procesautomatisering

Eind 90-er jaren van de vorige eeuw is Wetterskip Fryslân gestart met de automatisering van zuiveringsinstallaties door computers. Circa 10 jaar later is dat ook gerealiseerd voor onze rioolgemalen. De hiervoor gebruikte hardware en software is na 25 jaar gedateerd. Steeds vaker worden we geconfronteerd met de beëindiging van de ondersteuning van deze apparatuur en software. Dit betekent dat we voor de opgave staan om onze procesautomatisering voor de waterketen opnieuw in te richten volgens de nieuwste systemen en mogelijkheden, waarbij de bedrijfszekerheid en veiligheid weer volledig is gewaarborgd. De komende tijd zal hiervoor een strategie worden ontwikkeld.

Nieuwe slibverwerking en slibstrategie

Momenteel wordt er in Heerenveen een nieuwe slibontwatering gebouwd voor al ons zuiveringsslib. De nieuwe installatie gebruikt een ander type proces dan het huidige. Dit zal leiden tot een hoger energieverbruik en er zullen andere chemicaliën worden gebruikt. De belangrijkste risico's worden verwacht voor het uiteindelijke ontwateringsresultaat en de effecten van de geproduceerde waterstroom op de rwzi Heerenveen. Deze risico's zijn bij het ontwerpproces zo veel mogelijk onderzocht en ondervangen, maar niet voor 100% uit te sluiten.

Het ontwaterde slib wordt momenteel verwerkt door SNB in Moerdijk. Het contract loopt op 31-12-2026 af. In de komende jaren wordt een nieuwe Europese aanbesteding voorbereid. Daarbij willen we kiezen voor een verwerking met de beste resultaten op het gebied van grondstofterugwinning en milieu, conform de vastgestelde slibstrategie.

Hulpstoffen rwzi's

Het afgelopen jaar zijn we voor chemicaliën voor de zuiveringen en de slibverwerking geconfronteerd met zeer sterke prijsstijgingen. Daarnaast vergt de nieuwe slibontwatering in Heerenveen een andere receptuur, waardoor de kosten voor chemicaliën zullen stijgen. Ook de verbetering van de fosfaatverwijdering ten behoeve van de KRW vergt meer chemicaliën. De komende jaren is hiervoor € 800.000 extra in de exploitatie opgenomen.

Transportstelsel

Wetterskip Fryslân beheert 826 km persleidingen en 275 rioolgemalen in het afvalwater-transportstelsel. Veel van de transportstelsels zijn in de jaren '80 aangelegd en naderen het einde van de levensduur. De grootste risico's worden ingeschat voor 22 kilometer asbestcementleidingen. Dit vraagt op de korte tot middellange termijn een vervangingsoperatie. De gedachte is om de staat van de asbestcementleidingen nauwkeurig in beeld te brengen door ultrasone inspectie om zodoende de vervangingstermijn en risico's te bepalen. Voor de inspecties is voor de komende drie jaar een bedrag van € 400.000 in de exploitatie noodzakelijk.

Innovatie

We investeren al meer dan tien jaar structureel in innovatie. Er zijn sindsdien in de breedte van ons werkveld een kleine tweehonderd innovatieprojecten uitgevoerd, samen met diverse innovatiepartners. Een aanzienlijk deel van deze projecten is in de Waterketen uitgevoerd. Het project Waterschoon 1.0 is hier een mooi voorbeeld van. Deze projecten hebben ons een schat aan nieuwe kennis opgeleverd. En meer dan dat, zoals een flinke besparing op energie- en beheerkosten en een verduurzaming van onze bedrijfsvoering. Innoveren wordt meer en meer onze kracht. Zo werken we aan Waterschoon 2.0, maar proberen we gelijktijdig het geleerde in te passen in het grootschalige wijkconcept Spoordok Leeuwarden. Daarnaast is het onze visie om meer waarde te halen uit afvalwater, in de vorm van grondstof(terug)winning zoals fosfaat, cellulose en bioplastic, maar ook energie(terug)winning in de vorm van elektriciteit en warmte. Ook het steeds schoner wordende effluent vraagt om te worden ingezet als waardevolle bron van zoet water.

Bronaanpak medicijnresten

Onze inzet is dat problemen met medicijnresten in het oppervlaktewater zoveel mogelijk aan de bron worden opgelost. Met onze zuiveringsinstallaties zullen we deze stoffen ook op de langere termijn niet volledig en alleen tegen hoge kosten kunnen verwijderen. We zetten daarom in op voorlichting ter voorkoming dat medicijnresten in het rioolwater terechtkomen. Maatregelen die nu al worden genomen in de zorgsector, dragen direct bij aan het verminderen van deze problematiek. Voorbeelden hiervan zijn het inzamelen van medicijnresten, het beperken van het voorschrijven van specifieke medicijnen en het gebruik van plaszakken voor het opvangen van röntgen-contrastvloeistoffen (die in een rwzi niet verwijderd worden),

3.3 Kwaliteit watersysteem

Doelen voor de waterkwaliteit

Water moet niet alleen schoon zijn, maar ook ecologisch gezond. De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) stelt concrete doelen voor wat er leeft in het water. Denk aan een gezonde visstand en de aanwezigheid van waterplanten. Aan officiële zwemlocaties worden extra eisen gesteld aan de waterkwaliteit. Ongeveer de helft van het water in ons beheergebied behoort niet tot de KRW-waterlichamen. Samen met gemeenten en de provincies werken we de komende jaren doelen uit voor het water in stedelijk gebied, landelijke gebied en het natuurnetwerk dat buiten de KRW-waterlichamen valt.

Opgaven voor de waterkwaliteit

Voor de periode t/m 2027 werken we op een programmatische wijze aan het beschermen en verbeteren van de waterkwaliteit. Via het KRW-programma voeren we de maatregelen uit de KRW beslisnota 2022-2027 uit. Hierbij benutten we zoveel mogelijk de kansen om naast de maatregelen

uit het prioritaire pakket, ook maatregelen uit het maximale pakket uit te voeren. We zetten verschillende instrumenten in ter verbetering van de waterkwaliteit en biodiversiteit.

De inrichtings- en beheermaatregelen zijn gericht op het natuurvriendelijk inrichten en onderhouden van watersystemen, het verwijderen of wegvangen van nutriëntenrijk slib en/of zuiveren van het oppervlaktewater (helofytenfilters). In de boezem zetten we flexibel en meer natuurlijk peilbeheer in en we benutten het overschot aan zoet IJsselmeerwater voor extra doorspoeling van de boezem.

We verminderen vervuiling van het oppervlaktewater door het stellen van voorwaarden in vergunningen en deze actueel te maken, door het houden van toezicht en het handhaven op regelgeving.

Emissievermindering uit overstorten maakt ook onderdeel uit van de vastgestelde KRW maatregelen. Het uitvoeren van deze maatregel ligt bij gemeenten, voor een aantal locaties vindt hierover overleg plaats met hen. Dit zal naar alle locaties die potentieel een probleem vormen worden uitgebreid. In het verleden zijn afspraken gemaakt met gemeenten die mogelijk niet meer passen in de huidige tijd. Indien nodig worden deze herzien inclusief ons eigen beleid hierop. Verminderen van overstorten op het watersysteem hangt samen met hoe de hele waterketen is ingericht en het afkoppelen van schoon regenwater. Het uitvoeren van deze KRW maatregel verloopt daarom via het spoor van de waterketen.

We willen dat illegale lozingen van vuil water vanuit de recreatievaart worden beëindigd. Naar verwachting wordt het lozingsverbod voor de recreatievaart per 2025 handhaafbaar door verplichte verzegeling van de lozingsvoorzieningen, het toezicht hierop pakken we voortvarend op.

De landbouwmaatregelen voor de KRW worden uitgevoerd via het Deltaplan agrarisch waterbeheer (DAW) dat samen met provincie en de landbouwsector wordt uitgevoerd. De benodigde (co)financiering voor het DAW wordt in de periode tot en met 2027 geleverd door de provincie. In de komende periode wordt gewerkt via een gebiedsgerichte aanpak waterkwaliteit (GAW) als vervolg op het DAW. Hierbij speelt ook aansluiting op het FPLG. We willen nieuwe afspraken maken met de landbouwsector in een vervolg op het project Schoon erf, schoon water en steken in op uitbreiding naar een convenant richting het bedrijfsleven.

De ontwikkeling van de waterkwaliteit volgen we via onze monitoringsnetwerk met 233 meetpunten. Met de resultaten van onze monitoring kunnen we onder andere laten zien welke vooruitgang er wordt geboekt, bepalen wat effectieve maatregelen zijn en hierop bijsturen, de gezondheid van zwemmers beschermen en voldoen aan onze wettelijke rapportageverplichtingen.

In 2024 wordt het algemeen bestuur een evaluatie van het KRW programma aangeboden. De ontwikkeling van de waterkwaliteit, stand van zaken uitvoering maatregelen en bijbehorend budget vormt hier onderdeel van. Ook vindt dan herijking plaats op de te nemen maatregelen, is bijstelling nodig of uitbreiding naar het maximale pakket aan maatregelen om de KRW-doelen te halen.

Andere voor de waterkwaliteit belangrijke onderwerpen voor periode van de Kaderbrief 2024-2028 zijn:

Biodiversiteit

Het Herstelprogramma Biodiversiteit Fryslân is een programma vanuit de provincie waarin we met verschillende partners ons inzetten voor het versterken van de biodiversiteit. Wat we als waterschap in de komende jaren concreet willen doen met Biodiversiteit is uitgewerkt in het Útfieringsplan Bioferskaat. Hierbij hebben we ambities op het gebied van biodiversiteit in en om het water en

daarnaast op het gebied van biodiversiteit op het land, in de bodem, in projecten en op het gebied van interne educatie en communicatie.

Maatregelen gaan bijvoorbeeld over het verminderen van de hoeveelheid maaibeurten, het planten van inheemse bomen en struiken en het inzaaien van passende kruidenmengsels die bijdragen aan meer biodiversiteit op onze terreinen en assets. Veel maatregelen gaan over het versterken van de biodiversiteit vanuit het reguliere werk dat we doen voor de kerntaken van het waterschap. De gestelde doelen en maatregelen worden binnen de bestaande financiële kaders en formatie uitgevoerd. In 2022 is daarnaast voor de periode 2023-2025 € 0,2 miljoen extra beschikbaar gesteld voor onder andere een coördinator/aanjager voor biodiversiteit.

Exotenbestrijding

Wij bestrijden exotische plant- en diersoorten in ons gebied die een bedreiging voor het waterbeheer vormen. De muskusratten zijn goed onder controle, maar met zachtere winters kunnen ook andere exotische plant- en diersoorten steeds beter gedijen in ons gebied. Voor verschillende soorten is bestrijding hiervan noodzakelijk. Een voorbeeld is de woekerende Grote Waternavel die watergangen kan verstoppen en daarbij de ecologie verstoort. Het verwijderen van deze planten uit hoofdwatergangen brengt aanzienlijke kosten met zich mee. Landelijk is er veel aandacht voor de Amerikaanse rivierkreeft die zich steeds verder verspreidt en schade aanricht aan keringen en de waterkwaliteit. In de periode 2023-2025 wordt de aanwezigheid van Amerikaanse rivierkreeften in ons gebied gemonitord om zo de verspreiding en mogelijkheden en noodzaak tot het aanpakken hiervan in beeld te brengen.

Monitoring zwemwater

Wij monitoren jaarlijks de waterkwaliteit van zwemwateren. We stellen verbeterplannen ('zwemwaterprofielen') op voor zwemwateren die nog geen 'goed' of 'uitstekend' scoren. In sommige gevallen is er meer onderzoek naar de oorzaken van verontreinigingen nodig. Hierover maken we afspraken met de betrokken partijen. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de maatregelen ligt bij de betrokken partijen zoals gemeenten, exploitanten en de provincie Fryslân. De kosten worden ook door deze partijen gedragen. In het Regionaal waterprogramma van de provincie is de ambitie opgenomen om meer officiële zwemwateren te realiseren. Dit past ook bij de ambitie van FK2050+ waarbij er voldoende mogelijkheden moeten zijn om in hete perioden verkoeling te kunnen zoeken in en aan het water. Dit kan tot een toename van de kosten leiden. De huidige kosten voor de reguliere zwemwatermonitoring bedragen circa € 0,1 miljoen per jaar.

4. Bestuur en organisatie

Digitalisering

Het digitaal verwerken van informatie noemen we Digitalisering. Dit organisatiebrede onderwerp omvat de ICT infrastructuur, de informatievoorziening door middel van applicaties (software), de (digitale) opslag van gegevens en het digitaal transformeren van bedrijfsprocessen door het toepassen van innovatieve digitale technieken. Dit thema digitalisering is volop in ontwikkeling en is een onlosmakelijk onderdeel van de werkprocessen binnen Wetterskip Fryslân.

Vanuit dit thema blijkt dat een deel van de huidige bronapplicaties en infrastructuurcomponenten 'end of life' is en daardoor niet meer ondersteund wordt vanuit de leverancier. Hierdoor kan de veiligheid en continuïteit niet meer gegarandeerd worden en zullen deze systemen vervangen moeten worden. De benodigde middelen hiervoor zijn, anders dan in het verleden, niet meer als investering aan te merken vanwege de verandering naar een dienstenmodel (cloud). Hierdoor komen deze middelen rechtstreeks ten laste van de exploitatie.

Daarnaast krijg Wetterskip Fryslân de komende jaren bij het invulling geven de thema's voldoende, veilig en schoon te maken met een voortdurend toenemende complexiteit. Deze complexiteit heeft voornamelijk een externe oorsprong in de vorm van nieuwe wetgeving, klimatologische ontwikkelingen en een wijzigend verwachtingspatroon van de samenleving met betrekking tot de opgaven van een waterschap. Tegelijkertijd heeft WF een uitdaging om een juiste balans te vinden tussen ambities en middelen waarbij steeds vaker een gebiedsgerichte aanpak centraal staat.

Om goed te kunnen anticiperen op deze ontwikkelingen is het beschikken over integrale informatieproducten essentieel. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het mogelijk maken van gebiedsgericht werken door het watersysteem dynamisch te sturen afhankelijk van de meteorologische ontwikkelingen, het uitvoeren van een doelmatig strategisch assetmanagement door het maken van risico gebaseerde keuzes bij het vervangen van assets en het ontsluiten en bewaken van gegevens in het kader van de Wet Open Overheid (WOO). We werken hierin samen met andere waterschappen, maken gebruik van (markt)standaarden en zetten in op landelijke regie op sectorontwikkelingen.

Voor het ontwikkelen van integrale informatieproducten zijn de huidige bronsystemen voor de benodigde informatie nu nog te verzuild. Deze zullen ingericht dienen te worden in lijn met genoemde ontwikkelingen om een toekomstbestendig waterschap te kunnen zijn.

Effecten bronapplicaties

De vervanging van de bronsystemen voor de financiële informatievoorziening en het Laboratorium informatie Systeem (LIMS) zijn reeds onderhanden. Vanaf 2024 zullen ook de bronsystemen voor ruimtelijke informatie (GIS) en voor assetmanagement (Maximo) vervangen moeten worden. Dit biedt tevens kansen om deze bronsystemen integraal in te richten. Het niet vervangen van deze bronsystemen heeft als risico dat er geen integrale informatieproducten gemaakt kunnen worden, met als gevolg dat er onvoldoende integrale sturing en verantwoording mogelijk is zowel intern als extern. Ook zullen de primaire processen niet meer toereikend ondersteund kunnen worden en kan de veiligheid niet worden gegarandeerd. Bovendien leidt dit tot het niet of moeizaam kunnen voldoen aan (nieuwe) wet- en regelgeving.

Infrastructuur geautomatiseerde assets (Proces Automatisering)

Rioolwaterzuiveringsinstallaties, stuwen, duikers, vispassages en gemalen zijn voorbeelden van de 'assets' die we beheren. Eind vorige eeuw is Wetterskip Fryslân gestart met de automatisering van deze eigendommen (assets) doormiddel van computers. Hierbij is gestart met de zuiveringsinstallaties en circa 10 jaar later is dat ook gerealiseerd voor onze rioolgemalen. De hiervoor gebruikte hardware en software is na 25 jaar gedateerd. Door gemaakte keuzes in het verleden zijn er achterstanden ontstaan in de vervanging hiervan. Steeds vaker worden we geconfronteerd met de beëindiging van de ondersteuning van deze apparatuur en software waardoor de bedrijfszekerheid en veiligheid in gevaar komt. Dit betekent dat we voor de opgave staan om onze procesautomatisering opnieuw in te richten volgens de nieuwste systemen en mogelijkheden, waarbij de bedrijfszekerheid en veiligheid weer volledig is gewaarborgd. De komende tijd zal hiervoor een strategie worden ontwikkeld. Tot die tijd zijn er noodmaatregelen genomen echter deze kennen een beperkte houdbaarheid.

Informatieveiligheid en privacy

Het waarborgen van informatieveiligheid en privacy is van uiterst belang voor Wetterskip Fryslân, gezien de toenemende afhankelijkheid van systemen en de vertrouwelijkheid van gegevens. Het proactief beschermen tegen cyberdreigingen, het voldoen aan wet- en regelgeving zoals de AVG, WPG, BIO en CSIR-normen¹, en het naleven van de herziene NIS2-richtlijn zijn essentiële maatregelen om de vertrouwelijkheid, integriteit en beschikbaarheid van informatie te waarborgen en mogelijke risico's en boetes te voorkomen.

Door gerichte aandacht te besteden aan digitalisering, informatievoorziening en informatieveiligheid kan Wetterskip Fryslân een moderne, efficiënte en betrouwbare waterbeheerder blijven, die voldoet aan de eisen van de tijd en de verwachtingen van de organisatie en de samenleving.

Strategische personeelsplanning (SPP)

De implementatie van Strategische Personeelsplanning (SPP) is van groot belang als stuurinstrument binnen onze organisatie. We hebben in samenwerking met de directie, opgavemanagement en vakgroepvoerders het gewenste niveau en tijdpad van SPP bepaald. We evalueren het SPP-proces regelmatig om het belang ervan te waarborgen en verbeterkansen te identificeren. Het is een continu structureel proces waarbij steeds meer variabelen inzichtelijk worden en de horizon verder verschuift.

Arbeidsmarkt

Wetterskip Fryslân kampt momenteel met grote uitdagingen bij het vervullen van vacatures als gevolg van een arbeidstekort. Het gebrek aan gekwalificeerd personeel bemoeilijkt de voortgang van belangrijke taken en projecten. Ondanks actieve wervingsinspanningen en aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden blijft het vinden van geschikte kandidaten een moeizame taak. Het waterschap staat voor de uitdaging om creatieve oplossingen te vinden en samen te werken met andere instanties om het arbeidstekort aan te pakken.

¹ AVG = Algemene Verordening Gegevensbescherming, WPG = Wet Politiegegevens, BIO = Baseline Informatiebeveiliging Overheid, CSIR = Cyber Security Implementatie Richtlijn voor objecten en NIS2 – Network and Information Security.

CO2-beprijzing als onderdeel van een klimaatneutraal WF

Wij zijn ons bewust van onze eigen impact op de klimaatverandering en blijven ons inzetten op het verminderen van het energieverbruik en het zo veel mogelijk circulair werken.

Met ons [klimaatprogramma](#) geven we daar invulling aan. Onderdeel van dit programma is het invoeren van interne CO2-beprijzing. In de begroting van 2023 staat dat we hieraan invulling geven. Interne CO2-beprijzing is een financiële prikkel wanneer we boven de door onszelf opgelegde norm voor CO2-uitstoot uitkomen. De middelen die hiermee vrijkomen zetten we in voor het nemen van nadere uitstoot beperkende maatregelen. In feite is dit een vorm van financieel risicomanagement ter voorbereiding op het moment (2030) dat we hiervoor aan Europa moeten gaan betalen. In de Begroting 2024 werken we de spelregels uit voor het werken met interne CO2-beprijzing uit.

Participatie

De werkzaamheden van Wetterskip Fryslân hebben veelal (tijdelijke) impact op lokale mobiliteit, omgeving, gebiedsinrichting, et cetera. Als overheid is het onze taak om lokale betrokkenheid te zoeken bij projecten. Dit kan leiden tot nieuwe inzichten en vooraf signaleren van mogelijke problemen. Door middel van tools zoals het nieuwe participatieplatform geven we hieraan invulling. Het vastgestelde participatiebeleid uit 2022 word doorgevoerd binnen de organisatie. Tevens vervangt het waterschap haar inspraakverordening door een inspraak- en participatieverordening.

Innovatie en educatie

Zowel lokaal als internationaal heeft Wetterskip Fryslân een sterke kennispositie. Het delen van deze kennis met partners blijft essentieel. Als waterschap leren we van onze partners, zoals zij ook van ons leren. Projecten met lokale partners zoals van Hall Larenstein en Wetsus geven onze nieuwe inzichten door onderzoek.

5. Financiën

5.1 Netto lasten

De netto-lasten nemen toe ten opzichte van de begroting 2023 als gevolg van de ruimtevragers en -bieders en de autonome ontwikkelingen toe zoals opgenomen in paragraaf 5.2 en 5.3.

In onderstaand overzicht is het effect daarvan voor de komende jaren in beeld gebracht.

(bedragen x € 1.000)

	netto lasten incl. onttrekking BR				
	2024	2025	2026	2027	2028
Watersysteembeheer	136.650	142.328	143.777	146.795	150.850
Zuiveringsbeheer	59.947	63.349	67.176	69.081	70.868
Netto lasten Kaderbrief	196.597	205.677	210.953	215.876	221.718

In de begroting 2023 met meerjarige doorkijk waren de netto lasten in het jaar 2024 ingeschat op € 184,4 miljoen. In bovenstaande tabel is af te lezen dat de netto lasten in 2024 nu ingeschat worden op € 196,5 miljoen. Ten opzichte van 2023 betekent dit dat de netto lasten in 2024 met 11,8% stijgen. In de volgende paragrafen wordt deze mutatie nader toegelicht.

5.2 Ruimtevragers en -bieders

De wereld om ons heen staat niet stil. Er zijn continue ontwikkelingen waar we op in moeten spelen. Soms omdat het van buiten af verplicht wordt gesteld, soms omdat het van ons als waterautoriteit verwacht wordt. Jaarlijks worden bij het opstellen van de kaderbrief de zogenaamde ruimtevragers (uitzetting van de begroting) en ruimtebieders (inkrimping van de begroting) geïnventariseerd. Dit jaar hebben we ze naar vier categorieën ingedeeld:

- Onvermijdelijk - digitalisering
- Onvermijdelijk - overig
- Aansluitend op een eerder genomen AB-besluit en van buitenaf opgelegd
- Nieuwe ontwikkelingen

De totalen van deze ruimtevragers en -bieders zijn per categorie in onderstaande tabel opgenomen. In bijlage 1 is een totaaloverzicht opgenomen, met een toelichting per ruimtevrager en daarbij het risico benoemd als het bestuur besluit de ruimtevrager niet mee te nemen.

Ruimtevragers en ruimtebieders

(bedragen x € 1.000)

	2024	2025	2026	2027	2028
Onvermijdelijk - digitalisering	2.663	3.358	1.023	393	393
Onvermijdelijk - overig	1.469	1.819	1.324	1.224	1.224
Eerder AB-besluit/exogeen	3.754	3.376	2.926	2.926	2.926
Nieuwe ontwikkelingen	345	345	295	295	295
Totaal	8.231	8.898	5.568	4.838	4.838

Door het vorige algemeen bestuur is voorgesteld om de incidentele ruimtevragers zoveel mogelijk te dekken over het overschot op de algemene reserve. De structurele ruimtevragers worden gedekt uit de reguliere belastingopbrengsten.

5.3 Autonome ontwikkelingen

Er zijn een viertal ontwikkelingen die van invloed zijn op de lastenontwikkeling waar het waterschap zelf geen directe invloed op uit kan oefenen. Deze worden bij het opstellen van de kaderbrief naar de huidige stand ingeschat en meegenomen in de lastenontwikkeling. Bij het opstellen van de begroting 2024 worden deze gegevens geactualiseerd.

Inflatie

Het inflatiepercentage wordt toegepast op de meeste budgetten voor goederen & diensten. Op dit moment is er veel onzekerheid met grote gevolgen voor de financiële situatie in de hele wereld en een hoge inflatie. De prijzen stijgen door drie belangrijke redenen. De gas- en olieprijs zijn flink verhoogd. Deze hogere kosten worden verrekend in de producten en diensten. Daarnaast heropent de economie (na de coronapandemie) snel en worden steeds meer beperkingen opgeheven. Als de economie groeit is de vraag hoger dan het aanbod. Bedrijven kunnen hierdoor gemakkelijker prijzen verhogen zonder klanten te verliezen. We schatten de inflatiecijfers zo goed mogelijk in maar het is niet ondenkbaar dat de cijfers in aanloop naar de begroting 2024 wijzigen. We rekenen voor de komende jaren met onderstaande stijgingspercentages.

Voor de inflatie volgen wij de Europese Centrale Bank (ECB) voor de Geharmoniseerde Consumptieprijsindex (HICP). Deze ziet er voor de komende jaren als volgt uit:

Parameters	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Inflatie	5,3%	2,9%	2,1%	2,0%	2,0%	2,0%

In de begroting 2023 rekenen we nog met 3% voor het jaar 2024. Dit hogere inflatiepercentage (van 5,3%) betekent een toename van de netto lasten.

Personeelslasten

De personeelslasten stijgen als gevolg van cao-verhogingen, stijging van werkgeverslasten en periodieke verhogingen. Voor de jaren 2024 en verder wordt gerekend met een jaarlijkse verhoging van totaal 3%.

Rente

Ook de rente is na een lange periode van extreem lage stand aan het stijgen. Het is moeilijk te voorspellen welke effecten dit voor de langere termijn zal hebben. Voor de rente ontwikkeling baseren wij ons op de inzichten van onze externe treasurer. De rente ontwikkeling is gebaseerd op basis van de meest recente gegevens en inzichten.

Parameters	2024	2025	2026	2027	2028
Lange rente (vanaf 1 jaar)	3,10%	3,00%	3,00%	2,95%	2,90%
Korte rente	3,00%	2,50%	2,50%	2,60%	2,70%

Deze percentages voor zowel de lange rente als de korte rente zijn hoger dan de percentages waarmee we in de begroting 2023 met meerjarige doorkijk mee rekenden.

Energie

Voor het verpompen van overtollig water uit de poldersystemen naar de boezem en afvoer vanuit de boezem is veel energie nodig. We zijn continu op zoek naar mogelijkheden om het energieverbruik terug te dringen. De deelneming in het windpark Nij Hiddum-Houw (NHH) levert vanaf 2023 windenergie die we tegen gunstige condities kunnen afnemen.

Voor het transport en zuiveren van afvalwater verbruiken we ook veel elektriciteit. Vanaf 2021 wekken we ongeveer 25% daarvan zelf op met de zonnepanelen op de RWZI-terreinen.

De elektriciteitskosten zijn samengesteld uit een leveringscomponent, energiebelasting en de kosten van het transportnet. De leveringstarieven zijn in 2023 ongeveer 40% gestegen ten opzichte van 2022. De coöperatie OVEF (openbare verlichting & energie Fryslân) waarvan wij lid zijn geworden, besteedt de elektriciteitslevering in 2023 opnieuw aan.

De energiebelasting is opgebouwd uit een aantal schijven, waarin de ruim 1.000 aansluitingen via een rekenmodel worden gegroepeerd tot een jaarlijkse belastingafdracht van ongeveer € 1 miljoen.

De transportkosten van elektriciteit zijn in 2023 met ongeveer 50% gestegen. De grootscheepse verbouwing van het hoogspanningsnet in Nederland brengt ook in 2024 een forse tariefstijging (naar verwachting 45%) bij de regionale netbeheerder met zich mee.

De BTW-tarieven voor elektriciteit zijn vanaf 2023 weer genormaliseerd naar 21%.

Een goede inschatting maken voor de energiekosten 2024 is op dit moment lastig, omdat de volgende zaken nog spelen:

- nieuw af te sluiten contract van WF met de OVEF;
- de dividend opbrengst van NHH over de jaren 2024 die ook afhankelijk is van marktontwikkelingen en het contract dat NHH eventueel met de OVEF gaat afsluiten;
- Effect van nieuwe energiebesparingen investeringen (extra zonnepanelen, bellen beluchters et cetera)
- Effecten van deelneming Ballumerbocht;
- Tariefsontwikkelingen bij de netbeheerder;

Vanwege alle onzekerheden op het moment van opstellen van de Kaderbrief 2024-2028 willen we geen stapeling van veiligheidsmarges hanteren en gaan we uit van een stijging van de elektriciteitskosten van € 2,6 miljoen ten opzichte van 2023. Bij het opstellen van de begroting 2024 wordt bekeken of op basis van voortschrijdend inzicht een nauwkeuriger inschatting kan worden gemaakt.

5.4 Heffingspercentages naar taak

Bij de tariefstijgingen streven we er naar de inflatie te volgen. Door een aantal onontkoombare en wettelijke ontwikkelingen is het stijgingspercentage hoger dan de inflatie.

	belastinginkomstenstijging (%)				
	2024	2025	2026	2027	2028
Watersysteembeheer	17,4%	5,7%	2,0%	2,9%	2,8%
Zuiveringsbeheer	11,4%	5,6%	6,3%	2,2%	2,3%

In de begroting 2023 is gerekend met een indicatieve stijging voor watersysteembeheer van 11,5% in 2024. Voor de taak zuiveringsbeheer is gerekend met 6,9% in 2024. Door de hiervoor geschetste ontwikkelingen nemen deze percentages toe.

5.5 Jaarresultaat en reserveontwikkeling

(bedragen x € 1.000)

	jaarresultaat				
	2024	2025	2026	2027	2028
Totaal resultaat	-72	-56	491	-16	-28
Incidentele ruimtevragers B2023 (zie bijl. 2)					
Watersysteembeheer	-2.340	-1.940	-1.600	0	0
Zuiveringsbeheer	-700	-600	0	0	0
Subtotaal	-3.112	-2.596	-1.109	-16	-28
Incidentele ruimtevragers KB24-28 (zie bijl. 2)					
Watersysteembeheer	-2.097	-597	-67	0	0
Zuiveringsbeheer	-623	-123	-33	0	0
Totaal	-5.832	-3.316	-1.209	-16	-28

Vanwege de gunstiger jaarresultaten dan begroot, zijn de reserves de afgelopen jaren toegenomen. Daarom is in december 2022 besloten een aantal incidentele ruimtevragers ten laste van de algemene reserves te brengen. Dat is in bovenstaande tabel inzichtelijk gemaakt. Deze ruimtevragers zijn opgenomen in bijlage 2. De gedachte hier achter is dat de structurele lasten worden gedekt met structurele inkomsten en dat incidentele lasten worden gefinancierd met incidentele middelen. Dat laatste kan uit de algemene reserve zolang deze nog boven de minimum norm ligt.

Gezien het feit dat de algemene reserve nog ruim boven de minimumnorm komt, worden ook de nieuwe incidentele ruimtevragers ten laste van de algemene reserve gebracht. Dit met dien verstande dat de reserves te allen tijde boven de minimumnorm blijven. Een overzicht van deze ruimtevragers over de periode 2024-2028 die ten laste van de algemene reserve worden gebracht is ook opgenomen in bijlage 2.

Reserves

De reservepositie wordt bepaald door de reserves aan het begin van de beschouwde periode en het jaarresultaat (na bestemming).

Het totaal van de reserves per 31 december 2022 bedraagt op basis van het jaarresultaat over 2022 € 29,6 miljoen. Door een begrote onttrekking aan de algemene reserve in begroting 2023 van totaal € 11,0 miljoen is de reserve ultimo 2023 begroot op € 18,6 miljoen. In onderstaande tabel zijn de reeds eerder vastgestelde incidentele ruimtevragers en de nieuwe voor 2024 verwerkt in de reserveposities.

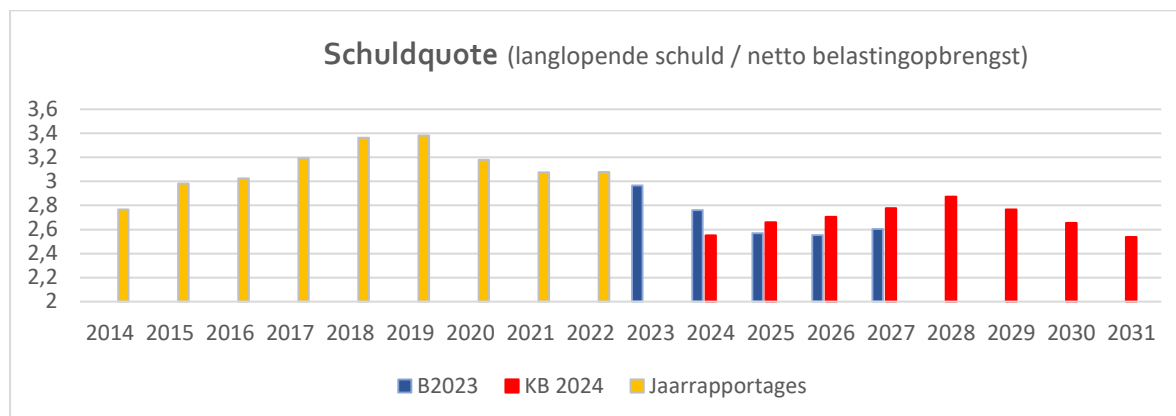
(bedragen x € 1.000)

	norm	reserves per 31-12						
		2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Watersysteembeheer	5.800	21.763	14.022	9.530	6.972	5.790	5.765	5.834
Zuiveringsbeheer	2.200	7.856	4.637	3.297	2.539	2.513	2.522	2.425
Totaal	8.000	29.619	18.659	12.827	9.511	8.303	8.287	8.259

De reserves voldoen de gehele periode aan de huidige minimale norm van het weerstandsvermogen. Deze norm is gebaseerd op het risicomanagementbeleid dat in oktober 2022 door het algemeen bestuur is vastgesteld.

5.6 Schuldquote (lange schuld)

Investeringsprojecten volgen vaak een meerjarige realisatie. Dat betekent dat het meerjarig plannen van de projecten onzekerheden met zich meebrengen. Daarom passen we de investeringsplanning jaarlijks aan. Dit is van invloed op de afschrijvingslasten zoals die in de exploitatie worden verwerkt. Ook is het van invloed op de cash flow en dus op de financieringsbehoefte. Dit vertaalt zich uiteindelijk in de schuldenpositie. In onderstaande grafiek is de schuldenpositie voor de komende jaren weergegeven. De schuldquote loopt van 2,6 in 2024 op naar 2,9 in 2028.

5.7 Belastingdruk

De in paragraaf 5.4 opgenomen belastingopbrengststijgingspercentages leiden uiteindelijk tot tarieven voor de belastingbetaler. Bij de berekening hebben we aannames gedaan over de ontwikkeling van de heffingseenheden die door het Noordelijk Belastingkantoor aan ons zijn aangeleverd.

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de belastingdruk 2024 weer ten opzichte van 2023.

	2024 oude KTV	2024 nieuwe KTV	2023	verschil € oude KTV	verschil € nieuwe KTV	Stijging % oude KTV	Stijging % nieuwe KTV
Eenpersoonshuishouden (eigen woning)	343,49	349,63	303,02	40,47	46,61	13,4%	15,4%
Eenpersoonshuishouden (huurwoning)	190,27	154,56	166,07	24,20	-11,51	14,6%	-6,9%
Meerpersoons huishouden (eigen woning)	474,03	480,17	420,30	53,73	59,87	12,8%	14,2%
Meerpersoons huishouden (huurwoning)	320,81	285,10	283,35	37,46	1,75	13,2%	0,6%
Agrarisch bedrijf	8.113,90	6.597,42	6.895,13	1.218,77	-297,71	17,7%	-4,3%
1 hectare binnendijks bemalen	128,47	102,24	108,86	19,61	-6,62	18,0%	-6,1%
MKB-bedrijf (zonder woning)	916,75	1.024,52	821,82	94,93	202,70	11,6%	24,7%
Natuur	197,60	148,20	173,40	24,20	-25,20	14,0%	-14,5%
Wegbeheerder	192.694,78	153.356,64	163.283,42	29.411,36	-9.926,78	18,0%	-6,1%
Meetbedrijf (> 1.000 ve)	334.719,69	337.005,62	300.681,13	34.038,56	36.324,49	11,3%	12,1%
	KTV 2023	KTV 2024	Verschil	%			
Ingezetenen	28,00	20,00	-8,00	-28,6%			
Gebouwd	47,60	60,60	13,00	27,3%			
Ongebouwd	24,00	19,10	-4,90	-20,4%			
Natuur	0,40	0,30	-0,10	-25,0%			
	100,00	100,00	0,00				

In deze tabel is eerst de vergelijking van de modelsituaties gemaakt tussen 2023 en 2024 op basis van de huidige kostentoedelingsverordening (oude KTV). Omdat gelijk met de behandeling van de begroting ook de aangepaste kostentoedelingsverordening door het algemeen bestuur wordt vastgesteld zijn in de tabel ook de modelsituaties op basis van de concept kostentoedelingsverordening (nieuwe KTV), die m.i.v. 18 juli ter inzage wordt gelegd, berekend en vergeleken met de berekening o.b.v. de tarieven 2023. Hierbij is de categorie ingezetenen op 20% bepaald. Door de verschuiving tussen de categorieën ontstaat hierdoor een ander beeld.

Bijlagen

Bijlage 1 Ruimtevragers en Ruimtebieders

Onderwerp	Exploitatie				
	2024	2025	2026	2027	2028
Infrastructuur - structureel	167.800	167.800	167.800	167.800	167.800
Infrastructuur - incidenteel	-	445.000	30.000	-	-
Integrale informatievoorziening - structureel	275.000	225.000	225.000	225.000	225.000
Integrale informatievoorziening - incidenteel	2.220.000	2.520.000	600.000	-	-
TOTAAL ONVERMIJDELIJK DIGITALISERING/INFORMATIEMANAGEMENT	2.662.800	3.357.800	1.022.800	392.800	392.800
Beheer onderhoudsprocessen	89.300	89.300	89.300	89.300	89.300
Programmatische aanpak sifons	110.000	110.000	110.000	110.000	110.000
Sloop RG Westereen		100.000			
Hulpstoffen rwzi's (metaalzouten/PE)	800.000	800.000	800.000	800.000	800.000
Grensoverschrijdend afvalwater	-350.000				
Inspectie asbestcement persleidingen	150.000	150.000	100.000		
Versterken werving & selectie	95.000	95.000	PM	PM	PM
Intensiveren waterkwaliteitsmonitoring	575.000	475.000	225.000	225.000	225.000
TOTAAL ONVERMIJDELIJK/URGENT OVERIG	1.469.300	1.819.300	1.324.300	1.224.300	1.224.300
Oeverconstructies	450.000	450.000			
Uitvoeren kadernota Educatie en Innovatie	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000
Ontwikkelen klimaatbestendig en gebiedsgericht beleid	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000
Klimaatneutraal en circulair in 2030	145.000	-65.000	-65.000	-65.000	-65.000
Versterken participatie	106.000	106.000	106.000	106.000	106.000
Inflatie onderhoud stedelijk water	105.000	105.000	105.000	105.000	105.000
Vijverregeling stedelijk water	837.500	670.000	670.000	670.000	670.000
Funderingsaanpak Fryslân	830.000	830.000	830.000	830.000	830.000
Meer in exploitatie vanwege verlagen invest.grens	750.000	750.000	750.000	750.000	750.000
Invoering rekenkamer	90.000	90.000	90.000	90.000	90.000
Extra DB-lid (van 3 fte naar 4 fte) + ondersteuning	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000
TOTAAL VOORTVLOEIEND UIT AB-BESLUIT OF EXOGENE VERPLICHTING	3.753.500	3.376.000	2.926.000	2.926.000	2.926.000
Digitaal regelbeheer Omgevingswet	95.000	95.000	95.000	95.000	95.000
Lobby	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000
Project waterschoon 2 jaar verlengen	50.000	50.000			
FPLG-gebiedsprocessen en gebiedsgericht werken	PM	PM	PM	PM	PM
TOTAAL NIEUWE ONTWIKKELINGEN & COALITIEAKKOORD	345.000	345.000	295.000	295.000	295.000
TOTAAL ALLE CATEGORIËN	8.230.600	8.898.100	5.568.100	4.838.100	4.838.100

Toelichting ruimtevragers en ruimtebieders exploitatie:

Onvermijdelijk – Digitalisering/Informatiemanagement

Infrastructuur

De operationele systemen (waaronder geautomatiseerde aansturing van stuwen, gemalen, zuiveringen en rioolgemalen) zorgen 24/7 voor besturing en inzicht en alarmering voor de verschillende beheerafdelingen en niet te vergeten de menskip. Om de continuïteit van de werkzaamheden en de bedrijfszekerheid van de geautomatiseerde installaties te garanderen is een structurele oplossing noodzakelijk. Hierdoor worden de risico's op uitval van de besturing van onze primaire infrastructuur (gemalen, zuiveringen, stuwen e.d.) kleiner. Daarnaast zijn er een aantal veiligheidsmaatregelen in het kader van de Cyber Security Implementatie Richtlijn voor objecten (CSIR) noodzakelijk om de veiligheid van onze assets te verbeteren.

Risico bij niet honoreren: Door de toenemende werkdruk/werkzaamheden kunnen we niet meer garant staan voor de continuïteit van onze werkzaamheden. Daardoor kunnen we niet meer voldoen aan onze kerntaken "Veilig, Voldoende en Schoon". Ook zijn we meer kwetsbaar voor (digitale) inbraken op onze assets.

Integrale informatievoorziening

De lopende en de te starten initiatieven op het gebied van de informatievoorziening zijn sterk van elkaar afhankelijk en hebben een logische volgorde en samenhang nodig in de uitvoering. De regie op de trajecten en daarmee de afstemming op de schaarse capaciteit ontbreekt. Er wordt een programma ingesteld dat ervoor zorgt dat er regie komt op deze projecten en doelstellingen. De regie richt zich op het tijdig realiseren van de doelstelling vanuit IM 3.0 om te "sturen op continu inzicht". Onderdeel van dit programma is het vervangen van het onderhoudsmanagementsysteem (OMS) Maximo. De inmiddels verouderde inrichting hiervan dateert uit 2004 en de ondersteuning vanuit de leverancier verloopt per september 2025. Daarmee voldoet het niet meer aan de eisen van de organisatie. Deze noodzakelijke vernieuwing maakt het mogelijk voor WF om te sturen op kosten, prestaties en risico's en het vormgegeven van het voorspellend onderhoud.

Het Geografisch Informatiesysteem (GIS) wordt niet meer ondersteund vanaf 2026 waardoor dit systeem ook vervangen dient te worden. Daarnaast moeten gegevens steeds meer op een veilige manier worden gedeeld met externe partijen door veranderende wetgeving zoals de Wet Open Overheid (WOO) en maatschappelijke ontwikkelingen zoals het gebiedsgericht werken. Hiertoe is de huidige inrichting niet afdoende en zal het GIS landschap moeten worden gemoderniseerd.

Risico bij niet honoreren: inefficiëntie bij de uitvoering van projecten, het niet kunnen voldoen aan wettelijke verplichtingen, langere doorlooptijd implementaties onderhoudsmanagementsysteem en GIS met het risico op uitval van systemen.

Onvermijdelijk/Urgent - overig

Beheer onderhoudsprocessen

Processen moeten voortdurend inspelen op veranderingen op het gebied van o.a. wet- en regelgeving, organisatie, en technologie. Een goed proces kenmerkt zich door voortdurend kritisch naar zichzelf te kijken en zichzelf te verbeteren. Bij de meeste dienstverleners zijn deze werkzaamheden belegd in de rol van een procesbeheerder. Bij Onderhoud ontbreekt deze echter op dit moment en dat willen we veranderen. Deze rol zorgt voor focus en verantwoordelijkheid t.a.v. het onderhoudsproces wat leidt tot efficiëntere onderhoudsprocessen. Tevens draagt het er aan bij dat de samenhang met de andere processen beter geborgd wordt.

Risico bij niet honoreren: Onvoldoende aandacht voor het efficiënt functioneren en continu verbeteren van het onderhoudsproces. Onduidelijke verantwoordelijkheid en eigenaarschap. Onvoldoende integrale afstemming met de overige serviceproviders zodat eventuele ontwikkelingen teveel op een eiland plaatsvinden. Onvoldoende inzicht in de actuele staat van assets. Meer verspilling (uren/kosten) binnen de processen.

Programmatische aanpak sifons

Vanwege het feit dat relatief veel sifons in de jaren '70 en '80 zijn aangelegd en veelal een gemiddelde levensduur hebben van 50 jaar, wordt de kans op falen de komende jaren steeds groter. Bij een deel van de sifons (sifons onder grote waterlopen) heeft lekkage aanzienlijke gevolgen voor de omgeving en is herstellen lastig. Het areaal sifons is geactualiseerd. Verkenning voor uitvoering inspectie is gereed. De inschatting van nu is dat ca. 150 stuks uitgebreider geïnspecteerd moeten worden. In 2023 wordt eerst op kleine schaal ervaring opgedaan. Deze ruimtevrager dient voor de uitvoering van een programmatische aanpak van de inspecties en instandhouding/vervanging van sifons, waarbij inzicht wordt opgedaan om op termijn keuzes te kunnen maken op basis van de afweging tussen kosten-prestaties-risico's.

Risico bij niet honoreren: Het risico van niet akkoord gaan met deze ruimtevrager is een steeds grotere kans op gevolgschade door falen van sifons én onverwachte kosten voor vervanging.

Sloop rioolgemaal Westereen

Het bestuursvoorstel voorbereiding persleidingen Westereen, Kootstertille en Vlieland is in november 2022 behandeld in het DB. Onderdeel hiervan is het verplaatsen van het rioolgemaal de Westereen, in samenwerking met de gemeente. Daarover worden in 2023 nadere afspraken gemaakt. Naar verwachting moet het oude rioolgemaal in 2025 worden gesloopt en wordt op een nieuwe locatie bij de Westereen een nieuw rioolgemaal geplaatst. De sloopkosten moeten uit de exploitatie worden gefinancierd. Het rioolgemaal De Westereen ligt ingesloten in de bebouwing. Deze situatie geeft geur- en geluidshinder voor de direct aanwonenden. De situatie kan worden verbeterd door het rioolgemaal te verplaatsen en te vernieuwen, als onderdeel van het project voor vervanging van de persleiding De Westereen- Damwâld. Voor de sloopkosten van het oude gemaal wordt financiële dekking gevraagd in de exploitatiebegroting 2025.

Risico bij niet honoreren: De huidige locatie van het rioolgemaal geeft geur- en geluidshinder voor omwonenden en moet daarom gesloopt worden. Het niet honoreren van de ruimtevrager leidt tot een overschrijding van de exploitatie indien het rioolgemaal wel gesloopt wordt of het niet naleven van eigen beleid als de oude asset niet wordt opgeruimd.

Hulpstoffen rwzi's

In het AB van 6 juli 2021 is besloten om het slib vanaf de rwzi's in een nieuw te bouwen slibontwateringsinstallatie in Heerenveen te gaan ontwateren. In de nieuwe slibontwateringsinstallatie wordt het slib middels slibcentrifuges ontwaterd. Vanaf 2024 gaat de nieuwe slibontwateringsinstallatie in Heerenveen in bedrijf. Ervaring met de tijdelijke centrifuge en opgedane ervaring bij andere waterschappen leert dat de dosering aan PE ten opzichte van de oude ontwateringsinstallatie met kamerfilterpersen verdubbelt. Het verbruik van PE t.b.v. deze slibcentrifuges neemt dan ook toe met een factor 2. Naast bovengenoemde verhoging worden we geconfronteerd met extreme prijsstijgingen voor FeCl₃ en PE t.g.v. de oorlog in Oekraïne.

Risico bij niet honoreren: De dosering van hulpstoffen is afgestemd op de vergunningseisen en de te realiseren parameters in het afvalwater. Niet honoreren van de ruimtevrager leidt tot een overschrijding van de budgetten.

Grensoverschrijdend afvalwater

De beheerovereenkomst met waterschap Noorderzijlvest behelst het transport en zuiveren van afvalwater en verwerken van slib door waterschap Noorderzijlvest, afkomstig van lozingen uit het beheergebied van Wetterskip Fryslân. De grootschalige aanpassing van de infrastructuur door Noorderzijlvest, brengt een verhoging van de kostprijs met zich mee. Over de ingangsdatum is (ambtelijk) afgesproken het nieuwe contract met verrekening tegen een % van het VE-tarief in te laten gaan op 1/1/2025. Dit is het moment dat het huidige contract, wat in de stilzwijgende verlenging zit van het eerder opgestelde contract, eindigt. Dit betekent een eenmalige ruimtebieder in 2024. Vanaf 2025 weer het oude budget van € 0,6 miljoen continueren, zodat het contract voor verrekening via de nieuwe RWZI Westerkwartier in 2025 in kan gaan.

Inspectie asbestcement leidingen

We beheren 814 kilometer persleidingen en 278 rioolgemalen in het afvalwater-transportstelsel. De oudste persleidingen zijn nu circa 55 jaar oud. Er ligt nog ongeveer 22 kilometer aan asbestcement persleidingen. Er wordt algemeen aangenomen dat bij AC-leidingen het einde van de levensduur bij 50 jaar wordt bereikt maar uit onze ervaringen in de praktijk blijkt dat dit heel wisselend is. De gedachte is om de staat van de asbestcementleidingen goed in beeld brengen door een inline inspectie om zodoende de vervangingstermijn en risico's te bepalen. In de begroting 2023 en verder zijn een aantal vervangingsinvesteringen opgenomen. Dit neemt een deel van de risico's op breuken weg, maar gelijktijdig neemt het overall risico toe door het verder verouderen van het stelsel. De rest van ons areaal bestaat uit kunststof leidingen die een levensduur hebben van 70 jaar (en wellicht langer). Hiervoor is geen inline inspectie nodig omdat aantasting niet van binnenuit plaatsvindt. D.m.v. nieuwe onderzoeksmethoden willen we de restlevensduur van de meest kritische en kwetsbare asbestcement persleidingen in kaart brengen. Op basis daarvan wordt een meerjarig vervangingsprogramma voor persleidingen opgesteld.

Risico bij niet honoreren: Het niet honoreren van de ruimtevragers leidt tot een gebrek aan inzicht in:

- acute verhoogde risico's op persleidingbreuken en lekkages;
- de huidige toestand en daarmee de basis voor de restlevensduurbepaling;
- de theoretische ondergrens voor de resterend en een gezonde wanddikte;

Met als gevolg dat vervanging van de persleiding voor het einde van de technische levensduur plaatsvindt of milieuschade ontstaat door langdurige uitval van een persleiding.

Versterken werving & selectie

We merken als Wetterskip Fryslân in toenemende mate dat de arbeidsmarkt in beweging is en krappere wordt. Voor diverse vacatures is het ingewikkelder om geschikte kandidaten te vinden. Een "standaard" aanpak voldoet vaak niet langer. Iedere vacature vergt meer maatwerk en daarmee tijd en inspanning om een vacature te vervullen.

Naast de krapte en het moeten leveren van extra inspanningen zijn er (nog) meer uitdagingen voor het team werving & selectie. Er is sprake van een aanzienlijke toename in het aantal vacatures, maar ook toename in de (verwachte) uitstroom van medewerkers (pensionering en arbeidsmarkt in beweging). Aandachtsgebieden zoals arbeidsmarktcommunicatie, met als doel het positioneren van WF als werkgever, zijn in het gedrang. Evenals mobiliteit -betere doorstroming personeel- en het verbeteren van (recruitment) processen. Dit maakt dat er noodzaak is om intensiever aan de slag te gaan met werving en selectie om de continuïteit in de bedrijfsvoering, opgaves en projecten te realiseren. Met de huidige capaciteit en bezetting is dat niet mogelijk.

Risico bij niet honoreren: doorlooptijden kunnen oplopen, er is onvoldoende focus/tijd voor de marktbenadering/ bereiken van potentiële doelgroepen, onvoldoende kwaliteit voor vacatureteksten, onvoldoende (persoonlijke) aandacht richting zowel kandidaat als interne klant. Dit alles heeft uiteindelijk weer gevolgen voor de continuïteit in bemensing voor de complete organisatie.

Intensivering waterkwaliteitsmonitoring

Door meerdere oorzaken neemt de komende jaren monitoring flink toe:

- Vanuit de nieuwe prioritaire stoffen richtlijn van de KRW komen er nieuwe verplichtingen op ons af
- De nieuwe Europese richtlijn voor Communaal afvalwater kent een aantal belangrijke wijzigingen die invloed hebben op de monitoring

- De modernisering van de zuiveringsheffing betekent dat we afstappen van de analyse van CZV (zuurstofverbruik als parameter) en overstappen op de analyse van TOC (koolstof als parameter) als basis voor het vaststellen van de vuillast.
- We gaan steeds meer kwaliteitsbaggeren
- Het onderzoek naar Covid19 in afvalwater, geheel betaald door de Rijksoverheid, is inmiddels uitgebreid met diverse andere parameters zoals apenpokken virus, influenzavirus, opsporen drugs laboratoria, in kaart brengen van drugs gebruik etc.

De ontwikkelingen bij elkaar maken van ons laboratorium een echt expertisecentrum op (afval)watergebied. Daar kunnen ook extra inkomsten uit voortkomen als we intensiever gaan samenwerken met bijvoorbeeld WLN op laboratorium gebied. Een mooie samenwerking met voor beiden (WF en WLN) een voordeel. De opbrengsten hiervan worden geschat op € 100.000 per jaar vanaf 2025. Dit is meegenomen in het saldo van de ruimtevrager.

Risico bij niet honoreren: Als gekozen wordt om de monitoring niet te intensiveren, kunnen we niet voldoen aan de Kaderrichtlijn Water.

Voortvloeiend uit AB-besluit of exogene verplichting

Oeverconstructies

In april 2023 is het eerder door het dagelijks bestuur van WF en door Provinciale Staten goedgekeurde plan voor de toedeling van de beheertaak van de Oeverconstructies langs Vaarwegen (TOV) ter inzage gelegd. De planning is om na verwerking van de zienswijzen dit plan definitief vast te laten stellen door Gedeputeerde Staten in het vierde kwartaal van 2023. De beheertaken van WF zullen vervolgens per 1-1-2024 toenemen. Vanuit de TOV wordt Wetterskip Fryslân verantwoordelijk voor de instandhouding van ca 900 km van de oeverconstructies van het totale areaal van ca 1700 km Oevers Vaarwegen (kanalen met een vaarwegfunctie). Om het toekomstig onderhoud van deze assets goed te kunnen programmeren is het noodzakelijk om van het areaal basisgegevens vast te leggen zoals type constructie, materiaalsoort en eigenschappen en verwachte (rest-)levensduur. De noodzakelijke nulmeting maakt deel uit van Real Time Data. Deze data zijn voorwaardelijk om het onderhoud systematisch te programmeren. In een voorspelbare en betrouwbare manier van werken en dekking van de kosten kan dan worden voorzien.

Risico bij niet honoreren: Het niet of niet tijdig na kunnen komen van deze toegewezen onderhoudsplicht vanuit het TOV verstoort de basis van de onderlinge samenwerking "als ware wij één overheid". Als de benodigde gegevens niet voor handen zijn, dan zal telkens op incidentele wijze de benodigde gegevens ingewonnen moeten worden. Op die basis kan er niet planmatig worden gewerkt en wordt onderlinge afstemming van werken, zowel in- als extern, ernstig bemoeilijkt. Tot slot duurt het langer om de (beheer-)gegevens op orde te krijgen.

Uitvoeren kadernota Educatie en Innovatie

In december 2020 heeft het AB de Kadernota Educatie en Innovatie vastgesteld. Daarin is aangegeven dat innovatieprojecten goed lopen en dat we meer aandacht besteden willen besteden aan kennis delen en innovaties implementeren. De kadernota geeft aan welke ambitie we hebben voor innovatie. Om de ambities waar te kunnen maken en de noodzakelijke samenwerking met onderwijs en ondernemingen te bestendigen is uitbreiding van het budget noodzakelijk. Deelname aan innovatieprojecten zijn vaak gerelateerd aan subsidiebijdrages. De inzet van WF zal zich daarom ook richten op subsidie-coördinatie.

Risico bij niet honoreren: Zonder programmamanager kunnen de samenwerkingen die uit dit programma zijn aangegaan met onderwijs- en onderzoeksinstituten onvoldoende ten uitvoer komen. Daarnaast zal het lastig worden om de innovatieprojecten te gebruiken bij het doelmatig inzetten in onze dagelijkse werkzaamheden.

Ontwikkelen klimaatbestendig en gebiedsgericht beleid

In maart 2023 is onze ontwerpvisie "Fryslân klimaatbestendig 2050+" door het AB voor inspraak vrijgegeven. Deze visie bevat de analyse van ons grond- en oppervlaktewatersysteem. Vanuit die analyse én vanuit het rijksbeleid voor "water en bodem sturend" geven we richting wat dit voor de verschillende deelgebieden (zand, klei, veen, wadden, bebouwd gebied) betekent. Ook het Frysk Programma Landelijk Gebied hanteert deze deelgebieden. Hiervoor is het nodig om ons beleid integraal en gebiedsgericht te maken. We willen tempo maken met dit beleid, zodat onze relatiebeheerders, planvormers en vergunningverleners klimaatbestendig en gebiedsgericht adviezen kunnen geven en vergunningaanvragen kunnen beoordelen. Hiervoor is tijdelijk voor 4 jaar extra inzet beleidsadvies (1 FTE) nodig.

Risico bij niet honoreren: Gemeenten en het Frysk Programma Landelijk Gebied (FPLG) hebben gebiedsgericht beleid en het uitwerken en door vertalen van de toekomstvisie "Fryslân klimaatbestendig 2050+" nodig. Als hier tijdelijk geen extra inspanning op geleverd kan worden, dan kunnen we onvoldoende voldoen aan de behoefte van gemeenten en FPLG.

Klimaatneutraal en circulair in 2030

Het dagelijks bestuur heeft de uitgangspunten in klimaatprogramma 'Klimaatneutraal en circulair in 2030' vastgesteld. Het klimaatprogramma dient tevens als bouwsteen voor de kaderbrief 2024-2028.

Hieronder staan de aanpassingen voor het klimaatprogramma:

- Aanpassing 1: blauwe diesel
 - Het huidige budget in te zetten voor de jaarlijkse kosten voor het vervangen van stookolie door HVO100 voor het Woudagemaal en voor het vervangen van GTL door HVO100 van de schepen voor het slibtransport;
 - Het budget vanaf 2025 te verlagen van € 450.000 tot € 200.000.
- Aanpassing 2: metingen lachgas
 - Budget in te stellen voor het onderhoud van de meetapparatuur van lachgas van € 85.000 per jaar.
- Aanpassing 3: Opzetten CO₂-monitoring, maken diverse plannen
 - Het budget te verhogen met € 100.000.

Risico bij niet honoreren: Als we hier niet op in gaan, komt de haalbaarheid van het klimaatprogramma onder druk. Deze mutatie is in 2024 een ruimtevrager van € 185.000 en met ingang van 2025 per saldo een ruimtebieder van € 65.000.

Versterken participatie

Per 1-1-2024 gaat de Wet versterking participatie op decentraal niveau en de Omgevingswet van naar verwachting van kracht. Vooruitlopend heeft het algemeen bestuur participatiebeleid vastgesteld op 21 februari 2023. Dit past bij de bestuurlijke ambitie om de omgeving meer bij ons werk te betrekken. We willen het contact met ons omgeving verder verbeteren. Daartoe is het nodig stappen te zetten in de verbetering van het omgevingsmanagement en het gebiedsgericht werken. Door het creëren van inzicht in de participatie van WF met de omgeving kan de inzet gecoördineerd worden en kan het bestuur geïnformeerd worden over de opvolging van het participatiebeleid.

Risico bij niet honoreren: Als we niet kiezen voor en participatieambassadeur is het onzeker of we kunnen voldoen aan de wetgeving en wordt het contact met de buitenwereld niet geoptimaliseerd. Maar ook of we voldoende uitvoering kunnen geven aan het vastgestelde beleid. Reacties vanuit de participatie- en inspraakronde waren: maak het participatiebeleid ook waar.

Inflatie onderhoud stedelijk water

In 2016 zijn is met de gemeenten in het beheergebied van WF een overeenkomst met betrekking tot onderhoud van wateren en overname van kunstwerken in bebouwd gebied (OSW 2016). In deze overeenkomsten is vastgelegd dat ook de inflatie mag worden doorgerekend aan WF voor het uitvoeren van onderhoud. In de AB vergadering van 20 februari 2023 (agendapunt 6a stedelijk water) is dit opnieuw vastgelegd.

Omdat in het MP2023-2027 geen inflatie wordt toegerekend aan bijdragen aan overheden is dit tot nu toe niet opgenomen in de berekeningen. In 2023 is WF begonnen met het compenseren van inflatie.

Risico bij niet honoreren: Overschrijding van de begroting omdat nu geen budget geraamd is voor de inflatie die vanaf 2022 wordt uitbetaald.

Vijverregeling stedelijk water

In het AB van 20 februari 2023 is akkoord gegaan met de uitbreiding van de vijverregeling in het kader van stedelijk water. Het betreft de uitwerking van de bestuurlijke overeenkomst waarbij de effecten van het onderhandelingsakkoord nu in de begroting van WF worden opgenomen.

Risico bij niet honoreren: Overschrijding van de begroting omdat nu geen budget geraamd is voor de uitbreiding van de vijverregeling.

Funderingsaanpak Fryslân

Op 20 december 2022 heeft het Algemeen Bestuur de Funderingsaanpak Fryslân vastgesteld. De aanpak richt zich met name op het informatie- en adviesverstrekking aan woningeigenaren door uitbreiding van het funderingsloket. Daarnaast wordt een subsidieregeling voor funderingsonderzoek in het leven geroepen om inzicht te krijgen in de staat van hun fundering. Daarbij zijn tevens drie moties aangenomen (Motie Commissie bijzondere situaties, Motie Funderingsaanpak veenweidegebied Fryslân, Motie Fundering). Al deze moties zijn unaniem aanvaard. Motie 1 roept op tot een subsidieregeling voor funderingsherstel, motie 2 roept op om een commissie voor 'bijzondere situaties' in het leven te roepen en motie 3 roept op om financiële verbreding te zoeken bij Rijk en gemeenten voor dekking van de funderingsaanpak. De tekst van de moties is weergegeven in bijlage 1. Bij de behandeling in provinciale staten zijn moties met vergelijkbare strekking aangenomen.

Vanaf begin 2023 is het team funderingen namens de provincie, Wetterskip Fryslân en de gemeenten gestart met de uitwerking van het besluit. Bij deze uitwerking, is een eerste inschatting van de te verwachten financiële gevolgen van bovengenoemde besluitvorming.

Risico bij niet honoreren: Bij de vaststelling van de Funderingsaanpak zijn diverse moties aangenomen. Deze hebben de Funderingsaanpak aanzienlijk uitgebreid. Als er vanuit de kadernota geen middelen worden toegekend aan de Funderingsaanpak, is het niet mogelijk om de moties uit te voeren. Er is bestuurlijk en in de pers een grote focus op de Funderingsaanpak. Door het AB en PS zijn hoge verwachtingen gewekt t.a.v. hulp aan woningeigenaren met funderingsschade.

Meer in exploitatie wegens verlagen investeringsgrens

Op 22 november 2022 heeft het algemeen bestuur opnieuw besloten investeringen met een activeringsgrens lager dan € 250.000 niet meer te activeren maar uit doelmatigheidsoverwegingen direct in de exploitatie te nemen om zo de schuldenpositie positief te beïnvloeden. Omdat dit meerder keren per jaar zal voorkomen wordt nu structureel een jaarlijks budget opgevoerd.

Nieuwbouw of revisies lager dan deze € 250.000 moeten komen uit het exploitatie budget. Dit budget is

indertijd echter niet verhoogt. Vandaar deze "reparatie". Door het toekennen van deze structurele aanpassing wordt een begin gemaakt met het positief beïnvloeden van de schuldenpositie.

Risico bij niet honoreren: Overschrijding van de begroting omdat nu geen budget geraamd is voor investeringen onder de grens van € 250.000.

Invoering Rekenkamer

De Wet versterking decentrale rekenkamers uit 2022 schrijft voor dat alle waterschappen op 1 januari 2024 een decentrale rekenkamer hebben ingesteld. De rekenkamer doet onderzoek naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het gevoerde beleid. Afgaande op ervaringen van gemeenten die al jaren met een rekenkamer werken, gaan we uit van een kostenpost van € 90.000 per jaar. Deze post is opgebouwd uit kosten voor een ambtelijk secretaris (€ 20.000), presentiegelden (€ 20.000) en twee onderzoeken per jaar (€ 50.000).

Risico bij niet honoreren: We voldoen niet aan de wettelijke eisen.

Extra DB-lid + ondersteuning

Bij wet was geregeld dat waterschappen naast de Dijkgraaf maximaal 3,0 fte dagelijks bestuursleden mochten inzetten. Op 8 juni is bekend geworden dat waterschappen met ingang van medio 2023 maximaal 4,0 fte DB-lid in mogen zetten. Het AB is op 23 mei jl. akkoord gegaan met een uitbreiding naar 4,0 fte DB-lid zodra dat wettelijk is toegestaan, in verband met het grote aantal taken dat op de waterschappen af komt. Dit betekent een uitbreiding van 1,0 fte DB-lid. Daarbij hoort ook een uitbreiding van de ondersteuning binnen bestuursadvies en bestuurssecretariaat.

Risico bij niet honoreren: : Overschrijding van de begroting.

Nieuwe ontwikkelingen & coalitieakkoord

Digitaal regelbeheer Omgevingswet

Wetterskip Fryslân staat midden in de transitie richting de Omgevingswet. Die wet vereist dat waterschappen een waterschapsverordening opstellen. De waterschapsverordening is meer dan ooit een digitale verordening en waterschappen zijn met de komst van de Omgevingswet verplicht om de waterschapsverordening digitaal te ontsluiten naar het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). In het Omgevingsloket kan een burger dan controleren of er voor werkzaamheden een vergunning nodig is (vergunningcheck), direct een aanvraag voor een vergunning indienen of een melding doen, maar ook op de kaart zien welke regels gelden op een locatie. Nu digitaal regelbeheer onder de Omgevingswet een randvoorwaarde is geworden, moeten we voor het opstellen, beheren en ontsluiten van juridische- en toepasbare regels structureel maatregelen treffen om hieraan te kunnen voldoen.

Risico bij niet honoreren: Wanneer deze ruimtevrager niet wordt gehonoreerd, kan WF haar eigen regelgeving straks niet langer beheren en aanpassen en ook de aanvraagformulieren in het Omgevingsloket niet beheren en aanpassen. Daarmee voldoet WF niet aan de eisen die de Omgevingswet aan overheden stelt als transparante overheid.

Lobby

Onze lobby richting Den Haag en Brussel is een belangrijk onderdeel van het financieel beleid. We zetten in op cofinanciering van onze projecten en zoeken daarin samenwerking met de provincie en de Unie van Waterschappen. We hebben de komende jaren te maken met grote en complexe opgaven, alleen al vanuit de Rijksbrief Water en bodem sturend. Die opgaven gaan over méér dan

water alleen, en overstijgen vaak ook de financieringskracht van afzonderlijke waterschappen. Via de lobby koppelen we bestaande Europese en landelijke budgetten aan deze grote opgaven, en zullen we ook inzetten op het beschikbaar komen van nieuwe middelen. We gaan er van uit dat onze inzet zichzelf terugbetaalt. Binnen de Unie van Waterschappen nemen we ook onze verantwoordelijkheid in het trekken van een aantal onderzoeks- en lobbydossiers. Dit vraagt een structureel budget van € 200.000. Deze inzet betaalt zich op termijn terug door verlaging uitgaven in projecten.

Risico bij niet honoreren: Alle kosten van nieuwe activiteiten moeten uit de reguliere belastingopbrengst worden opgebracht, wat hogere stijgingspercentages tot gevolg heeft.

Project waterschoon met 2 jaar verlengen

In november 2023 eindigt de samenwerkingsovereenkomst met Stowa, gemeente Súdwest-Fryslân, Elkien en Desah bv. De huidige infrastructuur met de vacuüm toiletten, groenvermalers en het inzamelen van het grijs en zwart afvalwater zal ook na 2023 ook in gebruik blijven. De wens van het Waterschoon consortium is om ook de zuiveringsinstallatie na 2023 in bedrijf te houden. Momenteel wordt een LIFE subsidie aanvraag voorbereid om het onderzoek bij Waterschoon voort te zetten voor 6 à 10 jaar. Wetterskip Fryslân is eigenaar van de installatie en zal hier formeel over moeten besluiten. De planning is om in juli 2023 hier separaat krediet voor aan te vragen bij het AB. Omdat een toekenning van LIFE subsidie mogelijk nog 1 tot 2 jaar kan duren, is het mogelijk dat we pas kunnen starten in 2025 met het vervolgonderzoek. Bovendien lopen er op dit moment ook nog onderzoeken bij Waterschoon (o.a. project BAK met biologische actief kool filtratie van effluent en project KNAP met toepassing van nutriënten en slib in de landbouw). Met deze ruimtevrager willen we in ieder geval de eerste twee jaar overbruggen tot november 2025. Voor het in bedrijf houden zijn de jaarlijkse beheer- en onderhoudskosten begroot op €50.000 per jaar.

Risico bij niet honoreren: Afhaken van WF als eigenaar van de installatie kan leiden tot problemen bij het aanvragen van projectsubsidie door het Waterschoon consortium. Daarnaast kan het leiden tot imagoschade en wordt het onderzoek naar verdere verbetermogelijkheden van het innovatieve zuiveringsconcept beëindigd.

FPLG-gebiedprocessen en gebiedsgericht werken

Met het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) wil het Rijk de ruimte bieden voor herstel en versterking van de natuur, verbetering van de kwaliteit van water en bodem en meer doen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. De opgaven in het landelijk gebied zijn niet nieuw, maar wel urgent, omdat er internationale afspraken zijn gemaakt over de termijnen waarop doelen moeten zijn gehaald. Elke provincie heeft van het Rijk de opdracht gekregen om samen met gebiedspartners, waaronder de waterschappen, een provinciale uitwerking van het NPLG te maken, het FPLG.

Voor het waterschap biedt het FPLG een kans om wateropgaven in het landelijk gebied (KRW, klimaatadaptatie) op integrale wijze in gebiedsprocessen, in samenwerking met provincie, gemeenten en gebiedspartners, te realiseren. Landelijk is voor het NPLG € 24,5 miljard Rijksgeld beschikbaar voor de uitvoering.

Met het vormgeven van de FPLG-gebiedsprocessen willen wij de kans benutten om tegelijkertijd de eigen methodiek van gebiedsgericht werken en participatie te ontwikkelen. Zodat de waterschapsopgaven kunnen worden geïntegreerd, afgestemd en afgewogen met alle opgaven van medeoverheden en maatschappelijke initiatieven.

Wij schatten in dat er vanaf 2024 extra capaciteit voor planvorming nodig is. Wij gaan er vanuit dat de kosten hiervoor gedekt worden uit de externe financiering vanuit het NPLG. Vandaar dat deze post als PM is opgenomen.

Onderwerp	Investerings				
	2024	2025	2026	2027	2028
Infrastructuur geautomatiseerde assets	1.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000
TOTAAL ONVERMIJDELIJK DIGITALISERING/INFORMATIEMANAGEMENT	1.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000
Aanbrengen slijtlaag primaire kering Harlingen-Koehool				552.000	
Aanbrengen slijtlaag primaire kering Zurich-Harlingen					550.000
Programmatiese aanpak sifons	315.000	315.000	315.000	315.000	315.000
Intensivering waterkwaliteitsmonitoring	400.000				
TOTAAL ONVERMIJDELIJK/URGENT OVERIG	715.000	315.000	315.000	867.000	865.000
FPLG-gebiedsprocessen en gebiedsgericht werken			10.000.000	10.000.000	10.000.000
Verhogen krediet actieve kunstwerken	1.600.000	1.600.000	1.600.000	1.600.000	1.600.000
TOTAAL NIEUWE ONTWIKKELINGEN & COALITIEAKKOORD	1.600.000	1.600.000	11.600.000	11.600.000	11.600.000
TOTAAL ALLE CATEGORIËN	3.315.000	6.915.000	16.915.000	17.467.000	17.465.000

Toelichting ruimtevragers investeringen:

Infrastructuur geautomatiseerde assets

Procesautomatisering bij Wetterskip Fryslân omvat het geheel van software, hardware en gespecialiseerd personeel, waarmee wij een groot deel van onze assets geautomatiseerd kunnen aansturen en waaruit we data verzamelen en omzetten in gegevens om te rapporteren en onze processen aan te passen op wisselende omstandigheden en verder te optimaliseren. Procesautomatisering heeft een kleine, maar essentiële overlap met kantoorautomatisering op het gebied van dataverkeer, servers, cybersecurity en visualisatie (laptops, e.d.). De proces automatisering is ook onderdeel van het proces om te komen tot Integrale informatie voorziening. Op dit onderwerp heeft in het voorjaar in opdracht een verkenning plaatsgevonden. De huidige inrichting van de procesautomatisering functioneert nog wel, maar verouderd steeds meer t.o.v. wat er aan nieuwe soft- en hardware op de markt beschikbaar komt. Hierdoor ontstaan er steeds meer problemen in het dagelijkse aansturen en het verzamelen van gegevens. In 2023 starten we met het opstellen van een plan van aanpak en het verkennen van mogelijke oplossingen die aansluiten bij onze infrastructuur en standaarden. In 2024 breiden de voorbereidingen zich verder uit tot besluitvorming over de benodigde investeringen.

Op basis van een eerste globale inschatting is er naar verwachting een bedrag van € 20 miljoen voor waterketen en € 1 miljoen aan investeringen nodig t.b.v. Watersysteem. Wat er daadwerkelijk nodig zal zijn aan investeringen de komende jaren zal in de loop van 2023 aan de hand van nader onderzoek beter geduid gaan worden. Vooralsnog ga we er hier vanuit dat voor 2024 € 1 miljoen aan voorbereidingskrediet nodig is en dat de jaren 2025 t/m 2028 er € 5 miljoen aan krediet verstrekt gaat worden. De afschrijvingslasten zullen hierdoor in 2027 met € 400.000 toenemen en in 2028 met € 733.000.

Aanbrengen slijtlaag primaire keringen Harlingen – Koehool

Conform het Beheer en Onderhoudsplan Primaire en Secundaire keringen en de meerjarenplanning onderhoud asfalt op Primaire keringen moet in 2028 een slijtlaag worden aangebracht op de asfaltglooiing tussen Harlingen en Koehool. Het aanbrengen van de slijtlaag vertraagt de degeneratie van het asfalt waardoor de levensduur wordt verlengd.

Het asfalt op dit traject is vanuit de beoordeling goedgekeurd waardoor er geen verbeteropgave voor het asfalt is ingepland. Regulier onderhoud conform planning is daardoor vereist.

Na afronding van de investering leidt dit jaarlijks tot een structurele toename van de exploitatielasten door hogere afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten zullen met ingang van 2028 hierdoor jaarlijks met circa € 55.000 toenemen.

Aanbrengen slijtlaag primaire keringen Zurich – Harlingen

Conform het Beheer en Onderhoudsplan Primaire en Secundaire keringen en de meerjarenplanning onderhoud asfalt op Primaire keringen moet in 2027 een slijtlaag worden aangebracht op de asfaltglooiing tussen Zurich en Harlingen en op de onderhoudsweg nabij Zurich. Het aanbrengen van de slijtlaag vertraagd de degeneratie van het asfalt waardoor de levensduur wordt verlengd. Het asfalt op dit traject is vanuit de beoordeling goedgekeurd waardoor er geen verbeteropgave voor het asfalt is ingepland. Regulier onderhoud conform planning is daardoor vereist.

Na afronding van de investering leidt dit jaarlijks tot een structurele toename van de exploitatielasten door hogere afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten zullen met ingang van 2029 hierdoor jaarlijks met circa € 55.000 toenemen.

Intensivering waterkwaliteitsmonitoring

Zie toelichting ruimtevragers exploitatie

Dit vraagt een eenmalige investering van € 400.000 in nieuwe bemonsterings- en analyseapparatuur. Na afronding van de investering leidt dit jaarlijks tot een structurele toename van de exploitatielasten door hogere afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten zullen met ingang van 2025 hierdoor jaarlijks met circa € 80.000 toenemen.

Programmatistische aanpak sifons

Zie toelichting ruimtevragers exploitatie

Dit vraagt een jaarlijkse investering van € 315.000. Na afronding van de investering leidt dit jaarlijks tot een structurele toename van de exploitatielasten door hogere afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten zullen in 2025 hierdoor met circa € 16.000 toenemen, in 2026 met € 32.000 in 2027 met € 48.000 en in 2028 met € 64.000.

FPLG-gebiedsprocessen en gebiedsgericht werken

Zie toelichting ruimtevragers exploitatie

Na afronding van de investering leidt dit jaarlijks tot een structurele toename van de exploitatielasten door hogere afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten zullen met ingang van 2029 hierdoor jaarlijks toenemen.

Verhogen krediet actieve kunstwerken

In het Strategisch Assetmanagement Plan (SAMP) staat op pagina 14 een uitleg over de kapitaalpositie van WF. Met betrekking tot de exploitatie worden de budgetten jaarlijks aangepast met het actuele inflatiepercentage. Dit is niet gebruikelijk voor de investeringsbudgetten. Om de realisatie van de renovatie en nieuwbouw van actieve kunstwerken (o.a. de gemalen) op peil te houden is extra krediet nodig. Op dit moment is het investeringsbudget Actieve Kunstwerken € 10,6 miljoen per jaar. We merken dat aannemers door stijgende kosten steeds hoger inschrijven op werken. We zien hierdoor in 2022 een toename in de kosten een toename van 20% t.o.v. 2021. Het gevolg hiervan is dat voor een gelijkblijvend budget 20% minder kan worden geïnvesteerd. Dit betekent dat er assets zijn met een slechte conditiescore waarvan de investering moet worden uitgesteld omdat er onvoldoende investeringskrediet beschikbaar is, waardoor het risico op falen toeneemt en het watersysteem grotere risico's loopt.

Na afronding van de investering leidt dit jaarlijks tot een structurele toename van de exploitatielasten door hogere afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten zullen in 2025 hierdoor met circa € 65.000 toenemen, in 2026 met € 130.000 in 2027 met € 195.000 en in 2028 met € 260.000.

Risico bij niet honoreren: Er zijn bijna 1.000 gemalen die up to date gehouden moeten worden. Met het steeds doorschuiven van renovaties en nieuwbouw komen er veel meer onderhoudskosten (storingen e.d.) en hebben we kans dat het peilbeheer in het watersysteem niet meer gehandhaafd kan worden zoals vastgelegd in de peilbesluiten.

Bijlage 2 Incidentele Ruimtevragers t.l.v. algemene reserve

Uit begroting 2023

In de begroting 2023 met meerjarige doorkijk zijn door het algemeen bestuur een aantal ruimtevragers goedgekeurd die vanaf 2024 tot uitgaven leiden. Deze zijn in onderstaande tabel opgenomen.

Incidentele RV tlv algemene reserve uit begroting 2023

(bedragen x € 1.000)

	2024	2025	2026	2027	2028
Exotenbestrijding	1.500	1.500	1.500		
Financieel pakket, incl. datapakhuis	500				
Slibafzet	400	500			
Better wetter	50	50	50		
Programma Harlingen	50				
Boezemplan	40	240	50		
Upgrade telemetrie	300	50			
Risicomanagement	200	200			
Totaal	3.040	2.540	1.600	0	0

Uit Kaderbrief 2024-2028

In lijn met de keuze om incidentele ruimtevragers ten laste van de algemene reserve te brengen zolang deze nog boven de vastgestelde minimum norm is, worden de in de navolgende tabel opgenomen ruimtevragers uit de Kaderbrief 2024-2028 ten laste van de algemene reserve gebracht.

Incidentele RV tlv algemene reserve uit Kaderbrief 2024-2028

(bedragen x € 1.000)

	2024	2025	2026	2027	2028
Integrale informatievoorziening incid.1	2220	PM*			
Integrale informatievoorziening incid.2		220	100		
Infrastructuur incidenteel		PM*	PM*		
Oeverconstructies	450	450			
Project waterschoon 2 jaar verlengen	50	50			
Totaal	2.720	720	100	0	0

* Indien het resultaat 2023 voordelig uitvalt, wordt deze RV in 2025 en 2026 ten laste van de algemene reserve gebracht.

Bijlage 3 Niet meegenomen Ruimtevragers en Ruimtebieders

Onderwerp	2024	2025	2026	2027	2028
Woudagemaal formatie	154.900	154.900	154.900	154.900	154.900
Taakverzwaring Handhaving en toezicht					
Aanpak stikstofproblematiek	PM	PM			
Borgen wettelijke taak vergunningverlening	75.000	75.000	53.500	30.000	???
Datamanagement GEO-domein					
Re-integratiebudget bij langdurige ziekte	80.000	80.000	80.000	80.000	80.000
WABOS uitwerking gebiedsaanpak IJsselmeer	100.000	100.000			
Sluisdeur Woudagemaal renoveren	150.000				
Informatiebeveiliging en privacy	80.000	80.000	80.000	80.000	80.000
SDE subsidie	270.000	270.000	270.000	270.000	270.000